

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

**Факультет готельно - ресторанного та туристичного бізнесу
Кафедра туристичного та готельного бізнесу**

«До захисту в ЕК»

В.о. декана факультету

_____ Цирульнікова В. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

« ____ » _____ 2021 р.

«До захисту допущено»

В. о. завідувача кафедри

_____ Мельник І. Л.
(підпис) (прізвище та ініціали)

« ____ » _____ 2021 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР**

зі спеціальності _____ 242 «Туризм» _____
(код та назва спеціальності)
освітньо-професійної програми _____ «Туризмознавство» _____

на тему: «Розвиток туризму на основі історико-культурного потенціалу на території Львівської області»

Виконав: здобувач 2 курсу, групи ЗТУ-2-1М

_____ Кучеренко Анастасія Іванівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

_____ (підпис)

Керівник _____ Антоненко Ірина Ярославівна _____
(прізвище, ім'я та по батькові повністю)

_____ (підпис)

Рецензент _____ Парубець О. В. _____
(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі немає запозичень із праць інших авторів без відповідних посилань.

Здобувач _____
(підпис)

Київ – 2021 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Факультет готельного-ресторанного та туристичного бізнесу

Кафедра туристичного та готельного бізнесу

Освітній ступінь магістр

Спеціальність 242 «Туризм»

(код і назва)

Освітньо-професійна програма Туризмознавство

(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

**В. о. завідувача
кафедри** _____

Мельник І. Л.

“ ” _____ **2021**

року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Кучеренко Анастасія Іванівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Розвиток туризму на основі історико-культурного потенціалу на території Львівської області»

керівник роботи Антоненко Ірина Ярославівна, проф., д-р екон. наук
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від “27” листопада 2020 року
№968-кс

2. Строк подання здобувачем роботи 12 лютого 2021 р.

3. Вихідні дані до роботи наукова, фахова література, статистична звітність

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Теоретичні аспекти та практичні особливості розвитку історико-культурного туризму в сучасних умовах

Аналіз сучасного стану туристичної сфери львівської області та оцінка ресурсного потенціалу розвитку туризму в регіоні

Розробка пропозицій розвитку туризму на базі історико-культурного потенціалу Львівської області

Соціально-економічне значення пропозицій з розвитку історико-культурного туризму Львівської області

5. Перелік графічного матеріалу

рисуноків - 8 таблиць - 19 додатків - 2.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	Антоненко І. Я. проф., д-р екон. наук		
II	Антоненко І. Я. проф., д-р екон. наук		
III	Антоненко І. Я. проф., д-р екон. наук		
IV	Антоненко І. Я. проф., д-р екон. наук		

7. Дата видачі завдання 01 жовтня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи	01.09.2020-30.09.2020	виконано
2	Оформлення і затвердження завдання на роботу	01.10.2020-07.10.2020	виконано
3	ВСТУП РОЗДІЛ 1 Теоретичний	08.10.2020-21.10.2020	виконано
4	РОЗДІЛ 2 Аналітичний	22.10.2020-30.10.2020	виконано
5	РОЗДІЛ 3 Проектний	02.11.2020-20.11.2020	виконано
6	РОЗДІЛ 4 Дослідно – рекомендаційний	23.11.2020-10.12.2020	виконано
7	Висновки та пропозиції. Список використаних джерел. Додатки	11.12.2020-24.12.2020	виконано
8	Оформлення роботи за структурою, представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі та попередній захист у комісії	28.12.2020-22.01.2021	виконано
9	Доопрацювання, оформлення, друкування, підготовка матеріалів до захисту	25.01.2021-03.02.2021	виконано
10	Представлення готової зшитої кваліфікаційної роботи на кафедрі	12.02.2021	виконано
11	Захист кваліфікаційної роботи в екзаменаційній комісії	19, 20.02.2021	

Здобувач

_____ (підпис)

Кучеренко А. І.

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Антоненко І. Я.

_____ (прізвище та ініціали)

РЕЗЮМЕ

на кваліфікаційну роботу

Кучеренко Анастасії Іванівни

на тему:

«Розвиток туризму на основі історико-культурного потенціалу на території Львівської області»

Дипломна робота складається з – 112 сторінок. Кількість розділів – 4, рисунків – 7, таблиць – 19, додатків – 2.

Об’єктом дослідження є процес розвитку історико-культурного туризму Львівської області з урахуванням інтересів та особливостей функціонування міжнародного ринку туристичних послуг.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретико-методологічні та практичні аспекти забезпечення реалізації перспектив розвитку туризму Львівської області України.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка пропозицій щодо перспектив розвитку туризму на основі історико-культурного потенціалу на території Львівської області України.

У I розділі розкриті теоретичні аспекти та практичні особливості розвитку історико-культурного туризму в сучасних умовах.

У II розділі проаналізовано туристичний потенціал Львівської області, охарактеризовані історико-культурні ресурси як чинник розвитку туризму у Львівській області, а також здійснена оцінка ресурсної бази розвитку туризму та інфраструктури в регіоні.

У III розділі визначені проблеми та перспективи розвитку історико-культурного туризму у Львівській області та розроблено програму заходів з розвитку туризму на базі історико-культурного потенціалу в регіоні.

У IV розділі розроблений історико-культурний тур у Львівську область та здійснена оцінка соціально-економічну ефективність туру.

Ключові слова: туризм, історико-культурний туризм, історико-культурна спадщина, розробка туру.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	9
1.1. Сутність, зміст та роль історико-культурного туризму у соціально-економічному розвитку територій	9
1.2. Історико-культурна спадщина як чинник розвитку регіонів України	15
1.3. Теорія та практика розвитку історико-культурного туризму на світовому ринку	23
1.4. Стан та перспективи розвитку історико-культурного туризму на національному ринку туристичних послуг	27
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ОЦІНКА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ	32
2.1. Аналіз туристичного потенціалу регіону	32
2.2. Історико-культурні ресурси як чинник розвитку туризму у Львівській області	40
2.3. Оцінка ресурсної бази розвитку туризму та інфраструктури в регіоні	48
Висновки до розділу 2	59
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ПРОПОЗИЦІЙ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА БАЗІ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	60
3.1. Проблеми розвитку історико-культурного туризму у Львівській області	60
3.2. Перспективи розвитку історико-культурного туризму у Львівській області	66
3.3. Програма заходів з розвитку туризму на базі історико-культурного потенціалу в регіоні	73
Висновки до розділу 3	77
РОЗДІЛ 4. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРОПОЗИЦІЙ З РОЗВИТКУ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	78
4.1. Розробка історико-культурного туру у Львівську область, як захід з розвитку туризму в регіоні	78
4.2. Оцінка соціально-економічної ефективності запропонованих заходів	92
Висновки до розділу 4	102
ВИСНОВКИ	103
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	107
ДОДАТКИ	

ВСТУП

З давніх часів однією з вирішальних мотивацій здійснення туристичної подорожі, незалежно від її мети, було знайомство з природними умовами та історично-культурними об'єктами обраного регіону. Сьогодні практично неможливо виділити чисті форми і види сучасного туризму, оскільки, відвідуючи ту чи іншу країну або регіон, турист прагне використати подорож з максимальною ефективністю, познайомитися при цьому з наявними пам'ятками.

За останні два десятиріччя знайомство з пам'ятками історії та культури із супутньої функції перетворилося на окремий сектор туристичної галузі. У науковій і популярній літературі зустрічаються різні підходи та трактування цього виду туризму, зокрема як «культурний», «культурно-історичний», «історично-культурний», «спадщини». Усі вони за суттю збігаються, однак вдалою і ґрунтовною видається концепція історично-культурної спадщини, або коротко – туризм спадщини. За визначенням Світової конвенції спадщини [World Heritage Convention] ЮНЕСКО «Спадщина – це наш здобуток з минулого, з яким ми живемо сьогодні і який передаємо майбутнім поколінням, культурна та природна спадщина є неповторним джерелом життя та натхнення».

Актуальність теми. Значення культурного туризму в сучасному світі надзвичайно важливе, адже він стосується всіх сфер діяльності суспільства, зокрема культури, економіки, соціального життя. Інтенсивність туристського розвитку, масштаби туризму багато в чому залежать від визнання світовою спільнотою цінності культурного та природного потенціалу країни, її спадщини. Нині саме культура і спадщина визначають ставлення світової спільноти до країни, її привабливості з позицій не тільки соціальних відносин та туризму, а й бізнесу. Визнання в сучасних умовах можливе завдяки внеску, який країна здійснює у світову культуру, науку та економіку (як

складові загальної культури), розвиток цивілізованих відносин між народами, країнами, людьми.

Об'єктом дослідження є процес розвитку історико-культурного туризму Львівської області з урахуванням інтересів та особливостей функціонування міжнародного ринку туристичних послуг.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні та практичні аспекти забезпечення реалізації перспектив розвитку туризму Львівської області України.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка пропозицій щодо перспектив розвитку туризму на основі історико-культурного потенціалу на території Львівської області України.

Відповідно до мети поставлено наступні **завдання**:

- розкрити сутність, зміст та роль історико-культурного туризму у соціально-економічному розвитку територій;
- характеристика теорії та практики розвитку історико-культурного туризму на світовому ринку;
- визначити історико-культурну спадщину як чинник розвитку регіонів України;
- охарактеризувати стан та перспективи розвитку історико-культурного туризму на національному ринку туристичних послуг;
- проаналізувати туристичний потенціал Львівської області;
- охарактеризувати історико-культурні ресурси як чинник розвитку туризму у Львівській області;
- оцінити ресурсну базу розвитку туризму та інфраструктури в регіоні;
- визначити проблеми та перспективи розвитку історико-культурного туризму у Львівській області;
- розробити програму заходів з розвитку туризму на базі історико-культурного потенціалу в регіоні;

- Розробити історико-культурний тур у Львівську область;
- оцінити соціально-економічну ефективність туру.

В процесі дослідження використовувалися загальноприйняті в економічній науці **методи** вивчення: дедукція, індукція, аналіз і синтез, аргументація, абстрагування, абстрактно-логічний, статистико-економічний, системного аналізу, комплексний і системний підходи, традиційні способи і прийоми економічного аналізу (табличний, порівняння, угруповання, графічний). Обробка даних здійснювалася з використанням сучасних комп'ютерних технологій.

Інформаційною базою дослідження стали різноманітні статті, підручники, посібники, монографії, періодичні Інтернет ресурси в сфері культурної та туристичної діяльності.

Новизна даної кваліфікаційної роботи полягає в розробці унікального історико-культурного туру на одинь день у Львівську область, метою якого є оперативне ознайомлення з замками Львівщини.

Практичне значення отриманих результатів полягає в узагальненні науково-теоретичних і розробці практичних положень щодо перспектив розвитку туризму на основі історико-культурного потенціалу на території Львівської області України. Запропонована автором програма розвитку історико-культурного туризму в Львівській області може бути використана органами місцевого самоврядування для розширення та удосконалення туристичної галузі в регіоні.

Апробація результатів роботи і публікації. За темою дослідження автором опубліковано тези у збірнику тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка, облік та право: проблеми, тенденції, досягнення».

Магістерська робота складається з 112 сторінок. Кількість розділів - 4, рисунків - 8, таблиць - 19, формул - 3, додатків - 2.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1. Сутність, зміст та роль історико-культурного туризму у соціально-економічному розвитку територій

Сучасний культурний туризм становить близько 37% міжнародного туризму і генерує 35 млн щорічних міжнародних туристичних поїздок в Європі. Збільшення потоку в країну таких туристів на 1 млн осіб сприяє приросту валютних надходжень у середньому на 1 млрд дол. США [21, с. 3]. За прогнозами експертів, у найближчому майбутньому провідне місце серед найперспективніших видів туризму посядуть конгресно-виставковий і культурний. З огляду на це, проблеми розвитку культурного туризму, його впливу на культуру, світову економіку, економіку конкретних країн і регіонів набувають особливого значення.

Культура стала одним з стрижнів туристичного продукту у 1980-ті роки ХХ ст. На той час припадає й поява самого терміну «культурний туризм». До того домінувала модель пляжно-купального відпочинку, що почала утверджуватися з 50-х років, коли активно формувався ринок туристичних послуг. В ті роки у розвинених країнах Європи та Америки швидко зростала кількість туристичних фірм, які чимраз виразніше пропонували послуги з організації відпочину і розваг.

Значною мірою така активність була зумовлена небувалим економічним піднесенням, яке переживала Європа протягом 60-70-х років; зростала ефективність суспільної праці, підвищувався добробут населення. Із досягненням західним суспільством високого рівня життя починають культивуватися гедоністичні настанови, що сприяли формуванню суспільства масового споживання. Відпочинок опинився серед життєвих

пріоритетів. Найпоширенішою формою проведення відпусток став пляжний відпочинок. Море, сонце і пляж постають серед провідних спонукальних мотивів для проведення відпустки. З цього приводу відомий французький філософ Жан Бодрійяр у книзі «Америка», що побачила світ у 1980 році, говорячи про пляжний відпочинок у Каліфорнії, констатував появу цивілізації «курортного типу».

Однак активно пропонований на ринку курортний відпочинок як провідна форма організації дозвілля почав виявляти ознаки занепаду. Із зростанням матеріального добробуту мешканці розвинених країн Європи постали проти масового, стандартизованого споживання і почали шукати можливості самореалізації і саморозвитку.

Поняття «культурний туризм» («cultural tourism») на міжнародному рівні вперше згадується в матеріалах Всесвітньої конференції з культурної політики (1982 р.), але його початком можна вважати середину XVIII ст., коли поняття культурного туризму означало практику подорожей Європою для вивчення витончених мистецтв. Сини аристократів вирушали в тривалі турне (*grand tours*) у супроводі своїх домашніх вихователів-наставників, щоб повернутися освіченими або «культурними» людьми. У XIX ст. поняття культурного туризму використовували купці, котрі подорожували для того, щоб розвинути свою майстерність (*to develop «class»*). У сучасних умовах глобалізації, з розвитком авіації, виникненням і поширенням масових форм туризму, «культурний» туризм набув нового значення [54, с. 2]. Генеральний директор ЮНЕСКО Коїтіро Мацуура вважає: незважаючи на те, що процес глобалізації надає людству унікальних можливостей у сфері комунікації і вільного обміну ідеями й товарами, він також призводить до серйозної загрози посилення нерівності, знеособлення культури та способу життя, втрати самобутності або навпаки — сприяє самобутності і відгородженню від зовнішнього світу [29]. Зважаючи на те, що впродовж усієї історії люди обмінювалися культурним досвідом, ідеями, цінностями і товарами через

мистецтво, торгівлю й міграції, у XXI ст. культурний туризм призначений слугувати ідеям інтелектуальної і моральної солідарності людства, утвердженню ідеалів толерантності в суспільстві, тобто повазі, прийняттю та правильному розумінню різноманіття культур нашого світу [11, с. 9–10]. Нині культурні контакти, завдяки яким мандрівники або співтовариства передають свої ідеї та культурні традиції інших країн і народів, здійснюються в межах міжкультурних проектів ЮНЕСКО та Всесвітньої туристської організації. Серед них такі довгострокові міжрегіональні проекти зі створення культурно-історичних маршрутів, як «Великий шовковий шлях» та «Невільничий шлях» [60].

Існують різні підходи до поняття культурний туризм. ЮНЕСКО розглядає культурний туризм як відмінний від інших вид туризму, що зважає на культури інших народів. У Хартії з культурного туризму Міжнародної Ради з пам'ятників і об'єктів (ICOMOS) культурний туризм визначається як форма туризму, основною метою якого, крім іншого, є «відкриття пам'ятників і об'єктів» [59]. ICOMOS характеризує культурний туризм як «невеликий сегмент ринку, ретельно організований, пізнавального або освітнього і часто елітарного спрямування, присвячений поданню і роз'ясненню культурної ідеї» [54, с. 3]. На думку російських дослідників В. Е. Гордіна і М. Д. Сушинської, культурний туризм — це переміщення індивідів за межі їх постійного місця проживання, мотивоване повністю або частково інтересом відвідування культурних пам'яток, зокрема культурних подій, музеїв та історичних місць, художніх галерей, музичних та драматичних театрів, концертних майданчиків і місць традиційного проведення часу місцевого населення, що відображають історичну спадщину, сучасну художню творчість і виконавські мистецтва, традиційні цінності, види діяльності й повсякденний стиль життя резидентів, з метою отримання нової інформації, досвіду та вражень для задоволення культурних потреб [9, с. 63–65]. Е. В. Мошняга вважає, що нині не відбулося зародження

принципово нового виду туризму, оскільки не змінилася його основна мета — ознайомлення з історією і культурою країни в усіх її проявах (архітектурою, живописом, музикою, театром, фольклором, традиціями, звичаями, способом і стилем життя людей країни відвідування). Те, що відбулося насправді, — це зміна ставлення до феномену цього виду туризму, його гуманітарної функції та глобальної місії [29].

Зростання культурного споживання (мистецтво, кухня, мода, музика) і галузей, пов'язаних з ним, сприяло розвитку «символічної економіки» міста [56]. Водночас попит на туриста споживача/користувача характеризується зростаючою цінністю нематеріального виміру, яка відображає «душу міста», а також є важливим елементом для побудови свого майбутнього [51]. Згідно з Пайном і Гілмором (Pine; Gilmore) та Аміном і Срайфом (Amin; Thrif), посилення конкуренції на ринку означає, що культурні спадщини і послуги не є достатніми і виробники мають диференціювати свої пропозиції, перетворюючи їх на «пригоди/життєвий досвід», які б могли залучити споживача. Цей процес відбувається також у містах по всьому світі, зокрема туристичних містах, що перебувають у конкуренції, щоб залучити місцевих жителів і гостей [58]. Таким чином, індустрія культури, на думку Маккена (McCann), з давніх часів стала центральним фактором у стратегії міського розвитку на основі туризму. Глобалізація, демографічні зміни, розвиток технологій і зміна системи цінностей споживачів сформували попит на новий туристичний продукт в епоху постматеріалізму. Так званий *experience-based tourism* (туризм, оснований на життєвому досвіді/пригоді) є новою концепцією, спрямованою на задоволення нової потреби.

Розвиток культурного туризму базується на використанні потенціалу етнокультур та культурної спадщини країн і регіонів. Як наголошується в програмному документі СОТ «Культурна спадщина та розвиток туризму», «одним зі стовпів індустрії туризму стало властиве всьому людству бажання побачити і пізнати культурну самобутність різних частин світу. У

внутрішньому туризмі культурна спадщина стимулює національну гордість за свою історію. У міжнародному туризмі культурна спадщина стимулює повагу та розуміння інших культур і, як результат, сприяє миру й взаєморозумінню» [9, с. 134–161].

Культурна спадщина — складна соціокультурна система, що активно взаємодіє із середовищем і часом, містить певну, мінливу в часі та просторі інформацію. На думку Н. В. Кумскова, в ній закладена «пам'ять» культури, її інформаційні коди, що забезпечують «виробництво», накопичення і передачу інформації в людській цивілізації [22].

Під культурною спадщиною розуміється форма закріплення та передачі сукупного духовного досвіду людства, який має складові: духовну (мова, ідеали, традиції) і матеріальну (музейні, архівні, бібліотечні фонди, пам'ятки археології, архітектури, науки і мистецтва, пам'ятні знаки, споруди, ансамблі, визначні місця й інші свідчення історичного минулого, унікальні ландшафти, спільні творіння людини і природи, сучасні споруди, що становлять особливу цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки) [10, с. 45].

Щоб відповісти на запитання, чому так активно почав розвиватися культурний туризм, слід звернути увагу і на те, що індустрія туризму, яка оперативно реагує на запити сучасної людини, зазнала впливу загального руху культури до «тотальної автономізації особистості» і, як наслідок, до індивідуалізації попиту. Реакція відбулася на рівні зміни стратегій. Масовий, «конвеєрний» туризм, який передбачає дешевизну і простоту «турпакетів», поступився місцем диференційованому, що характеризується різноманітністю мотивацій туристів, множинністю сегментів, варіативністю пропонованих послуг. Масовому туризму властива однорідність подорожуючих осіб, котрі потребували відпочинку, але до кінця ХХ ст., у зв'язку зі зростанням доходів, розвитком технологій та іншими обставинами життя громадян розвинутих країн, в індустрії туризму сформувався новий

тип туриста: достатньо інформований, досвідчений, незалежний, який критично ставиться до пропонованих туристських послуг. Він став вибірковішим і вимогливішим до пропозицій, а головне — орієнтованим на самостійну побудову програми своєї подорожі, відхід від стандартів і прояв індивідуальності. Причому формулу «три S» (Sea-Sun-Sand) море-сонце-пляж змінює нова формула туристських переваг — «три L» (Lore-Landscape-Leisure) традиції-пейзаждозвілля. Тобто, прагнучи відійти від звичної буденності, новий турист почав проявляти посилений інтерес до місцевого колориту, особливостей побуту, звичаїв іншої культури, що й стало однією з головних причин активного розвитку культурного туризму.

Аналіз іноземних і вітчизняних джерел засвідчив, що нині в міжнародному туризмі, крім традиційного культурно-пізнавального туризму, набувають поширення такі підвиди культурного туризму, як культурно-історичний, культурно-подієвий, культурно-археологічний, культурно-етнографічний, культурно-етнічний, культурно-релігійний, культурно-антропологічний, культурно-екологічний та ін. Ці тенденції диверсифікації культурного туризму засвідчують розширення спектра мотивацій у межах культурного туризму та спеціалізацію інтересів міжнародних мандрівників з різних аспектів культур та культурної спадщини відвідуваних ними країн і територій.

Нині культурний туризм розвивається в трьох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих напрямках: пізнання культури та культурної спадщини; охорона та відродження культури; діалог культур. Тобто культурному туризму нині притаманні три основні гуманітарні функції: культурно-пізнавальна й освітня; культуроохоронна і консерваційна; комунікаційна та миротворча.

Культурний туризм безпосередньо пов'язаний з рівнем розвитку місцевого співтовариства, його культури і способу життя. Для розвитку культурного туризму недостатньо мати багату культурну спадщину; активна

участь місцевого населення в культурному житті нині є необхідною умовою розвитку культурного туризму [48]. Залучення місцевого населення до діяльності з розвитку культурного туризму також передбачає створення для них робочих місць. На думку фахівців туристичної сфери, одним з варіантів участі невеликих компаній і населення в індустрії гостинності — це їх долучення до проектів з організації культурного туризму.

Підсумовуючи, можна зазначити, що розвиток культурного туризму є еволюційним продовженням розвитку туризму загалом, зумовленим потребами розвитку суспільства на сучасному етапі та змінами в пріоритетах людських цінностей, а також є основою для наукових досліджень культури і способом долучення до неї як туристів, так і місцевого населення.

Еволюційним продовженням культурного туризму нині стає креативний або творчий туризм, який останнім часом набуває більшої популярності й потребує окремого дослідження.

1.2. Історико-культурна спадщина як чинник розвитку регіонів України

Культурний туризм є одним із пріоритетних напрямків міжнародного, транскордонного співробітництва. Він покликаний служити ідеям інтелектуальної і моральної солідарності людства, утвердженню ідеалів толерантності в суспільстві, тобто повазі, прийняттю і правильному розумінню різноманіття культур нашого світу. У сучасних умовах культурному туризму відводиться роль ефективного фактору і інструменту зближення народів, запобігання конфліктності і нетерпимості, виховання поваги та толерантності.

Входження світової цивілізації в епоху глобалізації несе з собою серйозну загрозу посилення нерівності, знеособлення культури і способу життя, втрати самобутності, зміни або зникнення національних культур,

зростання нетерпимості, конфліктності. У той же час з'являються нові можливості для розвитку транскордонного співробітництва. Ці тенденції актуалізують привернення уваги громадськості, вчених до питань збереження культурної спадщини, національних етнокультур, культурної самобутності, а також до проблем взаємодії туризму і культури, туризму і охорони культурного різноманіття, туризму та міжкультурного діалогу.

Розвиток культурного туризму базується на використанні потенціалу етнокультур і культурної спадщини країн і регіонів. Всесвітня туристична організація вважає, що однією з фундаментальних основ індустрії туризму є властиве всьому людству бажання побачити і пізнати культурну самобутність різних частин світу. У внутрішньому туризмі культурна спадщина стимулює національну гордість за свою історію. У міжнародному туризмі культурна спадщина спонукає до поваги і прагненню дізнатися про інші культури і, як наслідок, сприяє миру і взаєморозумінню [50].

Культурний туризм розвивається в трьох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих напрямках: пізнання культури і культурної спадщини; охорона і відродження культури; діалог культур.

Культурному туризму притаманні основні гуманітарні функції: культурно-пізнавальна та освітня; культуроохоронна і консерваційна; комунікаційна і миротворча. Говорячи про пізнання, збереження і взаємодію культур, слід мати на увазі, перш за все, етнічні культури. Саме специфічність етнокультури визначає її привабливість для іноземних туристів, які є представниками інших культур.

Унікальне поєднання культурно-історичних, природних ресурсів українських регіонів роблять нашу країну привабливою як для внутрішніх, так і для іноземних туристів.

Головним змістовним компонентом культурного турпродукту є культурна спадщина. Під «культурною спадщиною» розуміється сукупність всіх об'єктів і явищ матеріальної і нематеріальної (духовної) культури

народу, народності, етнічної групи, створених попередніми поколіннями і передаються наступним поколінням. Вони є основою для збереження культурної самобутності, фактором згуртування нації і представляють універсальну цінність з точки зору історії, естетики, етнології, антропології, мистецтва, науки. Культурна спадщина, таким чином, є надбанням усього людства.

До об'єктів культурної спадщини відносяться: пам'ятники архітектури, монументальної скульптури, живопису, археології, історії; твори художньої літератури, усної народної творчості, класичної та народної музики; предмети народного побуту і костюма; споконвічні народні промисли; фольклор, звичаї, традиції, свята, релігійні обряди і ритуали; національні мови; досягнення науки.

Цінність культурної спадщини зростає з плином часу. В першу чергу це пов'язано з його фізичним старінням, зміною, руйнуванням і втратою. Масовий туризм також сприяє руйнуванню і видозміни культурної спадщини народів в силу його комерційного використання.

Нині Україна впевнено та активно інтегрується до світового культурного простору. Тому при розробці регіональних стратегій розвитку пріоритетними мають бути проблеми збереження та використання пам'яток культурної спадщини. Для цього потрібне повноцінне виявлення й вивчення культурної спадщини з метою виваженого використання і комплексного збереження її. наукові дані твердять, що в Україні налічується більше 140 тис. історико-культурних пам'яток. Захист культурної та духовної спадщини визнано одним з пріоритетів Стратегії національної безпеки України.

В Україні створено належну вітчизняну законодавчу та нормативноправову базу, що регулює роль держави, органів центральної виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини, органів місцевого самоврядування, землекористувачів, юридичних та фізичних осіб незалежно від форми власності, в якій перебувають об'єкти та пам'ятки культурної

спадщини (зокрема, прийнято закони України «Про охорону культурної спадщини», «Про Загальнодержавну програму збереження та використання об'єктів культурної спадщини», «Про охорону археологічної спадщини», «Про Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації», «Про основи містобудування», «Про планування територій» тощо). Нині питання вивчення та оцінювання культурної спадщини є надзвичайно актуальною, необхідною й важливою умовою планування розвитку регіону. На рис. 1.1 показана компонентна структура культурної спадщини, яка подана в Законі України «Про охорону культурної спадщини».

Рис. 1.1. Компонентна структура культурної спадщини [25]

В умовах гуманізації суспільства культурна спадщина відіграє особливу роль серед багатьох факторів життя людства протягом усієї його історії. Саме культурно-історичні пам'ятки тримають культурну рівновагу світу, роблять його збалансованим. Тому кожна держава визначає відповідальність за збереження своєї ідентичності, культурно-історичної спадщини й передачу її наступним поколінням.

Історико-культурна територія це єдиний комплекс, що забезпечує збереженість найбільш значимих об'єктів і явищ людської історії й культури. Як правило, унікальні території становлять каркас регіональних систем спадщини [25, с. 31-32]. Виділяються такі основні типи історико-культурних територій: – історичні міські та сільські поселення й території; – монастирські, садибні, палацові комплекси; – етноекотичні райони проживання нечисленних народів; – місця бойових дій; – історичні виробничі території; – історичні шляхи й дороги; – археологічні території.

Регіональна українська культурна спадщина дуже різна та своєрідна. Її у більшості випадків неможливо порівнювати, тож має детально вивчатися. Тому розвиток методичних підходів до її вивчення й оцінювання має велике практичне значення.

На державному обліку в Україні перебуває понад 130 тис. пам'яток, з них: 57 206 – пам'ятки археології (418 з яких національного значення), 51 364 – пам'ятки історії (147), 5926 – пам'ятки монументального мистецтва (45), 16 293 – пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні (3 541) [46, с. 240]. Функціонує 61 історико-культурний заповідник, 13 з яких мають статус національних. До Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включено: Софійський собор з архітектурним ансамблем, Києво-Печерську лавру в м. Києві, історичний центр м. Львова.

У Додатку А наведена карта історико-культурних пам'яток України національного значення, з аналізу якої можна зробити висновок щодо їх розподілу в розрізі адміністративних областей: до регіонів, у яких сконцентровано найбільше пам'яток у розрахунку на 1 тис. км², відносяться Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Волинська області, міста Київ та Севастополь, найменше – у Запорізькій, Донецькій, Дніпропетровській, Луганській, Кіровоградській та Миколаївській областях.

У кожному регіоні України на державному обліку перебувають чимало пам'яток історії та культури, в тому числі міжнародного та національного значення. Базовим ресурсом є національна історико-культурна та природна неповторність і самобутність, однак можливості його використання в кожному регіоні індивідуальні через розбіжності щодо складу, кількісних і якісних характеристик об'єктів. Кількість таких пам'яток у кожному регіоні дуже різниться. Ми розглянемо детальніше на прикладі рідної Черкаській області. Там загальна кількість об'єктів культурної спадщини налічує 4763 одиниці. Пам'яток національного значення налічують 132, а місцевого – 4686. Серед них пам'ятки історії -1818, монументального мистецтва – 360, археології – 2403, архітектури – 203. У Додатку Б наведена насиченість регіонів України об'єктами культурної спадщини та їх використання [37, с. 98].

Культурна спадщина є матеріальною та духовною основою розвитку багатьох видів туризму й насамперед культурного. Розвиток туризму виконує важливу роль у вирішенні регіональних соціально-економічних проблем: створюються нові робочі місця, підтримується високий рівень життя населення, створюються передумови для підвищення інвестиційної привабливості регіонів.

Культурний туризм – самостійний вид туризму, основою якого є історико-культурний потенціал країни, що включає все соціокультурне середовище із традиціями й звичаями, особливостями побутової й господарської діяльності [18, с. 48]; – культурний туризм – форма пізнання культурної спадщини; – культурний туризм спрямований на освоєння культурної, дослідження життєвого досвіду інших людей, їхніх звичаїв, інтелектуальних і творчих досягнень; культурний туризм відповідає об'єктивним тенденціям гуманізації, перетворення культури на ресурс розвитку цілих регіонів. Список визначних пам'яток, які можуть привернути увагу культурних туристів, наданий ЕСТАРС (1998): 1) місця археологічних

розкопок і музеї; 2) архітектура (руїни, знамениті будинки, історичні міста); 3) мистецтво, скульптура, ремесла, галереї, фестивалі, події; 4) музика танці (класична, народна, сучасна); 5) драма (театри, кіно, драматурги); 6 вивчення мови й літератури, події; 7) релігійні свята, паломництво; 8 культури й субкультури (народні або давнішні).

У нашій країні є проекти культурного туризму і місць історичної, культурної пам'яті, якими цікавиться держава та розглядає їх як потужний засіб пропаганди, утвердження національної ідентичності. До таких проектів відноситься Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця», Культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», Національний заповідник «Хортиця», Державна національно-культурна програма «Золота підкова Черкащини».

Велика сукупність культурної спадщини черкаського краю говорить про необхідність та найбільш сприятливі умови для розвитку культурного туризму. Ми виділили загальні проблеми історико-культурних заповідників Черкащини, які гальмують розвиток туризму: відсутність єдиної концепції бренду Черкаської області на туристичному ринку України та світу, яка б відображала самобутність, унікальність та цілісну картину краю; відсутність належної готельної інфраструктури, що робить заповідники лише екскурсійними, але не туристичними об'єктами; поганий стан доріг; відсутність належної уваги заповідників до своїх пам'яток культурної спадщини, як до туристичних об'єктів; відсутність реклами цих заповідників; малодосліджена і популяризована дерев'яна архітектура; згортання державної програми «Золота підкова Черкащини» та невиконання завдань по відродженню історичних та культурних центрів Черкаської області (нині діюча обласна «Програма розвитку туризму в Черкаській області на 2012-2020 роки» має звужену стратегію); недостатнє фінансування заповідників з державної казни, що здійснюється по залишковому принципу тощо.

Кожен із заповідників має свої проблеми. Наприклад Національний історико-культурний заповідник «Чигирин» за період реалізації програми «Золота підкова Черкащини» зазнав великих позитивних змін та розбудови. Не дивлячись на це, досі резиденція Б. Хмельницького, що планувалась як музей, закрита для відвідувачів [27, с. 154].

Капітального ремонту та реставрації потребує палац Лопухіних – основний об’єкт заповідника, грандіозна пам’ятка архітектури та один із найкращих барокових палаців XVIII ст. в Україні. Окрім першого поверху, де розташована експозиція Корсунь Шевченківської операції, палац пустує, відсутній інтер’єр.

Державний історико-культурний заповідник «Трипільська культура» набув розвитку завдяки програмі «Золота підкова Черкащини», але розвивався він більше завдяки власним силам, ніж завдяки фінансуванню програми державою. Директор заповідника Чабанюк організував акцію «Трипільська толока», у якій могли брати участь усі бажаючі, а саме: у побудові трипільських жителів за трипільськими технологіями [43, с. 160]. «Трипільська толока» проводиться вже багато років у червні-липні. Завдяки акції збудовано три будинки. У двох будинках біля приміщення археологічних фондів збираються розмістити експозицію музею трипільської цивілізації; третій будинок та інші, які будуть збудовані під час наступних заходів «толоки», планують перетворити у готелі для туристів, де вони зможуть поринути в умови, життя трипільців. На нашу думку, реалізація плану «толока» буде сприяти розвитку туризму, а значить і регіону. Згортання програми «Золота підкова Черкащини», відсутність готельної інфраструктури, яка б могла забезпечити розміщення туристів, недостатнє фінансування – усе це гальмує перехід археологічної спадщини Трипільської культури до розряду туристичного об’єкту. Нині ми не можемо віднести цей заповідник до повноцінних туристичних об’єктів. Культурна спадщина історико-культурних заповідників Черкащини нині не в повній мірі залучена

в туристичну діяльність. Серед головних проблем в цьому контексті є відсутність належного фінансування, згорання окремих програм, недостатній рівень розвитку подієвого туризму [43, с. 161-162].

Отже, аналіз сучасного стану та основних проблем збереження і використання культурної спадщини України показав, що країна та її регіони володіють величезним історико-культурним потенціалом, деякі складові якого мають загальносвітове значення. Тому одним з актуальних завдань держави має бути виважена, консолідована політика щодо використання національної культурної спадщини та підвищення ролі культурного туризму у формуванні спільних цінностей.

1.3. Теорія та практика розвитку історико-культурного туризму на світовому ринку

На міжнародному рівні проблемами організації туризму, а також розповсюдженням інформації щодо культурної спадщини кожної з країн, опікується Всесвітня туристична організація, яка діє під патронатом ООН. Організація була утворена 2 січня 1975 року шляхом перетворення неурядової Міжнародної ради офіційних туристичних організацій. Її Статут було прийнято 27 вересня 1975 р., а з 1980 року ця дата відзначається як Всесвітній день туризму.

На сьогодні WTO об'єднує 105 країн, має понад 150 асоційованих членів – міжнародних та національних туристичних організацій і плідно співпрацює з ЮНЕСКО [36]. Рада виконує інформаційні та консультативні функції щодо подальшого розвитку всіх форм туризму, створює умови для налагодження соціальних і культурних стосунків між державами.

Крім міжнародних, в межах кожної країни розгортають діяльність національні та регіональні туристичні агенції, які займаються розвитком цієї сфери в межах країни або окремого регіону. Наприклад, у Великобританії

туристичний бізнес підпорядкований Асоціації Британських туристичних агенцій. До її складу входять близько 3000 бюро, які мають понад 7 000 офісів в різних куточках країни [49, р. 209]. Поряд з невеликими турфірмами до цієї організації входять крупні фірми, такі, як «Томас Кук» та «Ланн Полі». В цілому туристичними програмами займаються 760 туристичних операторів-диспетчерів Асоціації та 336 фірм.

Своєчасне визначення, поцінування та дбайливе використання ресурсів історико-культурного значення несе країнам економічну користь. Проблеми комплексного збереження пам'яток залежать від планів їх подальшого використання. Постають питання щодо збереження обмеженої їх кількості в місцевостях з низьким рівнем прибутку та сумнівними умовами економічного відродження регіону. Такі питання, характерні для кожної з країн, можуть бути вирішені за рахунок розвитку налагодженої системи відпочинку для туристів.

У Великій Британії, США, Канаді спеціальні комісії розробляють детальні плани по вивченню економічного потенціалу та можливостей подальшого розвитку регіонів, історичних міст, сільських місцевостей з урахуванням наявності на їх території екзотичних природних об'єктів або пам'яток історії та культури й здійснюють популяризацію регіонів. Саме наявність об'єктів історико-культурного значення часто впливає на збільшення потоку відвідувачів. За даними опитувань у Великобританії – 41% туристів висловили бажання відвідати той чи інший історичний об'єкт, 38% – історичне місто. Саме такі причини вплинули на вибір саме Британії для туристичної подорожі [49, р. 281]. За підрахунками Американської асоціації майже 50% туристів виявляли бажання відвідати історико-культурні об'єкти під час своєї подорожі по різноманітних штатах США.

Інтеграція історичних пам'яток в структуру туризму проходить по декількох напрямках:

- використання об'єктів екскурсійного значення у розробці туристичних маршрутів;
- пристосування історико-культурних пам'яток в якості музеїв, культурних центрів, зон відпочинку;
- переобладнання історичних будинків у готелі з урахуванням сучасних вимог до благоустрою, або створення кемпінгів поблизу стародавніх маєтків;
- організація на базі історико-культурних об'єктів різноманітних перформенсів, шоу-програм, фестивалів.

Для визначення ролі і місця історико-культурних зон в розвитку туристичного бізнесу можна звернутися до досвіду Національного форуму історичних міст Великої Британії. Так, в Англії до історичних міст віднесені Лондон, Бат, Брайтон, Брістоль, Кембрідж, Кентербері, Оксфорд, Страдфорд-на-Авоні, Вінчестер, Йорк, Віндзор, Карлайль та інші [52, р. 143]. Ці міста займають значне місце у маршрутах іноземних туристів. Туристи з інших країн складають 65% і переважно мешкають в історичних будинках, переобладнаних під готелі. Кількість відвідувачів в містах Англії різноманітна й складає в середньому 2 млн. осіб на рік. Більшість з них використовує власний автотранспорт.

Так, огляди історичних міст Великої Британії, які проходили у 1967, 1979 рр., ініційовані Міністерством праці та Товариством захисту Британської спадщини, визначили, що історичні будинки представляють вагомий фондний капітал та джерело економічних надходжень, так як туризм сприяє надходженню іноземної валюти, створює робочі місця для мешканців міста та збільшує надходження податків до бюджету. Наприклад, у Віндзорі фінансові надходження від туризму складають 136 млн. фунтів стерлінгів, з яких до місцевого бюджету надходять 32 млн. фунтів. В середньому в містах з подібною кількістю туристів до місцевих бюджетів надходить 20-25 млн. фунтів стерлінгів [4, с. 91].

За підрахунками Департаментів у штатах США туризм залучає щорічно до місцевих бюджетів майже 500 млн. доларів. Але така цифра характерна для регіонів зі значною кількістю історико-культурних об'єктів та налагодженою системою сервісу [55, с. 11].

Частина цих коштів використовується для проведення реставрації та консервації пам'яток та історичних ландшафтів, а також на здійснення проектів благоустрою зон історичної забудови, поліпшення умов відпочинку для туристів та мешканців регіону. Таким чином, спостерігається взаємозв'язок процесу правильної організації туристичного обслуговування з умовами збереження довкілля та історичної фактури міст і містечок.

В туристичному бізнесі США та Канади важливе місце займають культурні пам'ятки корінних жителів континенту – індіанців, ескімосів, алеутів. Дослідженням їх культур займаються археологи. Знахідки археологічних артефактів, особливо в районах Гранд-каньйону, Флориди, Арізони, Техасу, стали основами колекцій археологічних та етнологічних музеїв, які цікавлять велику кількість туристів, заохочуючи відвідати «пuebлос» аборигенів Америки та знайомитись з архаїчними культурами.

У США особливе місце займає визначення та дослідження культури афроамериканців [47]. Так, у штаті Джорджія в місті Макон створений афроамериканський музей. У 1980 р. під патронатом Служби національних парків у м. Атланта був організований музей Мартіна Лютера Кінга – відомого політичного діяча, поборника прав і свобод африканського населення Сполучених Штатів. Музей став одним з провідних культурних центрів міста, який щорічно відвідують майже 800 тис. вітчизняних та іноземних туристів [53]. Крім цього, інші міста штату, такі як Саванна, Августа, Колумбус, Макон розробили пішохідні та авто маршрути по історичних місцях, пов'язаних з історією афроамериканців [55]. Таким чином, використання культурної спадщини сприяє взаємообміну різноманітних культур.

Але занадто стрімкий розвиток туристичної індустрії, збільшення потоку відвідувачів історико-культурних об'єктів без врахування можливостей регіону та без створення необхідної інфраструктури побутового обслуговування може привести до негативних наслідків. Це стосується насамперед екологічних та санітарно-гігієнічних питань, які вирішують органи місцевого управління. Тому, при розробці програм туристичної перспективи кожного з регіонів обов'язково розглядаються пропозиції муніципальних служб й неодмінно враховуються їх вимоги щодо створення умов для благоустрою життя мешканців регіону та відпочинку туристів.

В цілому, культурна спадщина в кожній з країн вважається частиною культурно-соціальних ресурсів. Своєчасне визначення, поцінування та дбайливе використання цих ресурсів несе країнам економічну користь. Збереження об'єктів історико-культурного значення цілком можливо поєднати з поліпшенням умов економічного піднесення місцевостей з низьким рівнем промислового або сільськогосподарського потенціалу. Розвиток сучасної індустрії туризму має щільний зв'язок із збереженням культурної спадщини в кожній з країн. При цьому відслідковується взаємовплив процесів поживлення туристичного бізнесу та стану збереження пам'яток історії та культури.

1.4. Стан та перспективи розвитку історико-культурного туризму на національному ринку туристичних послуг

Активне просування історико-культурного туристичного продукту є важливою характерною рисою сучасного світового туризму. Базовим маркером історико-культурного туризму є відвідування головних об'єктів, які характеризують історичний процес та культурні явища, значення яких часом виходить за державні кордони і є набуттям світової духовності та культури. Історико-культурні туристичні ресурси – це сукупність створених

у процесі історичного розвитку даної території пам'яток матеріальної і духовної культури, які мають суспільно-виховне значення, становлять пізнавальний інтерес та є об'єктами туристського показу. До групи історико-культурних ресурсів належать пам'ятки історії, історико-архітектурні пам'ятки, мистецтва, етнографічні та пам'ятки народної творчості [20].

Але як справедливо зазначають зарубіжні автори, історико-культурний туризм – це не тільки споживання культурного продукту минулого, це також сучасний туристичний продукт, пов'язаний з пізнанням способу життя людей різних регіонів та ін. [58].

У 1960-х роках в Європі відбувся важливий етап відтворення культурного продукту, коли ностальгічні настрої в суспільстві охопили не таке й вже далеке минуле, і це були не тільки 1930-ті роки, але й 1950-ті. Епоха постмодернізму спричинила появу нових тематичних напрямків та специфічних зацікавлень, охарактеризований як другий «музейний бум». Ці ж тенденції призвели до ідентифікації історичних пам'яток в країнах Європи, їх зареєстрована кількість суттєво зросла. Наприклад, у Франції впродовж 1980-1991 рр. – на 27 відсотків. Історико-культурним туристичним ресурсам в провідних країнах Європи відводиться важлива роль в економічному піднесенні депресивних регіонів, створенні таких туристичних продуктів, які складно імітувати.

Близькість Європи як світового лідера історико-культурного туризму є потужним імпульсом для діяльності туристичного бізнесу України, важливим прикладом у формуванні відповідної державної політики. Особлива роль історико-культурного туризму полягає у подоланні негативної тенденції домінування виїзного туризму над внутрішнім.

Музеї України посідають провідне місце в історико-культурній туристичній діяльності. У 2000 р. Міжнародною радою музеїв (ІКОМ) була розроблена Хартія взаємовідносин музеїв та культурного туризму, в якій йдеться про те, що музеї мають на рівних з турфірмами брати участь у

розподілі прибутків від туристичної діяльності, у розробці туристичних продуктів. Це передбачає більш активне впровадження ринково-сервісної моделі у роботі з відвідувачами. Серед основних закладів культури музеї залишаються найбільш відвідуваними. За даними статистики, станом на 2017 р. в Україні діяло 574 музеї, які впродовж року відвідало 16,4 млн. осіб [15, с. 10].

Проте культурна сфера дуже вразлива від суспільнополітичних потрясінь, зовнішніх загроз та складної економічної ситуації. Це підтверджує суттєве зменшення кількості відвідувачів музейних закладів Києва з 5 616,8 тис. осіб у 2012 р. до 3 539,0 тис. у 2017 році. Значно менше в столиці України глядачів стали ходити на концерти: якщо у 2012 р. – це 866 тис., то у 2017 р. – лише 602 тисячі слухачів [14].

Державна політика України з виявлення, охорони та збереження пам'яток історії та культури є головною основою для розвитку туризму. Включенню історико-культурних пам'яток в туристичні маршрути об'єктивно сприяє процес виявлення та реєстрації історико-культурних пам'яток. Станом на 2017 р. на обліку перебувають 130 тис історико-культурних об'єктів нерухомої спадщини. За роки незалежності змінилися базові засади пам'яткоохоронної сфери: в основі її діяльності були покладені принципи національного відродження та української державності. Пам'яткоохоронцями виявлено та зареєстровано нові пам'ятки козацької доби, українського національно-визвольного руху, пам'ятки-свідцтва Голодомору та політичних репресій.

Особливість історико-культурного потенціалу України полягає в тому, що не тільки історико-культурні об'єкти, а міста та інші населенні пункти є об'єктом туристичного інтересу. У Списку історичних населених місць України зазначено 401 населений пункт, окрім того, в країні нараховується 1 399 історичних міст і селищ, понад 8 тис. сіл з цінною історико-культурною спадщиною, де розташовано близько 70 тис. історичних об'єктів [19].

Оновлення реєстру пам'яток, декомунізація та ідеологізації в пам'яткоохоронній сфері сприяли розширенню історико-культурної бази туризму, створили можливості для залучення цих об'єктів до туристичних маршрутів. Відповідно відбулося оновлення екскурсійної тематики, яка стала більш різноманітною, такою, яка відповідала новим викликам часу. В посткомуністичну добу з'явилися нові цікаві туристично-екскурсійні маршрути, які розкривають різноманітні сторони історичних подій та процесів, популяризуються спадщину всіх історичних епох української історії.

Екскурсійна справа є важливим компонентом історико-культурного туризму, при тому вона безпосередньо залежить від економічної ситуації та добробуту громадян. Сучасний показник кількості екскурсантів в Україні набагато менший, ніж у 1980-х роках. Негативною тенденцією є те, що туристично-екскурсійна діяльність є справою незначної кількості турфірм та підприємців. Станом на 01.01.2017 р. екскурсійною діяльністю займалося 64 туристичних підприємств та 87 фізичних осіб – гідів; разом це 151 суб'єкт туристичної діяльності або 4,3% від їх загальної кількості [30, с. 426]. Актуальним є підвищення рівня підготовки гідів, необхідність сертифікації кадрів, урізноманітнення та оновлення тематики з урахуванням індивідуальних потреб туристів.

Розвиток історико-культурного туризму, як й інших видів, залежить від реалізації держаної політики з розвитку інфраструктури, внутрішніх авіаційних перевезень, покращенню діяльності сфери послуг в Україні. Для полегшення переміщення державою вкрай необхідне розширення залізничного та авіаційного сполучення, особливо між обласними центрами, кардинальне вирішення проблеми незадовільного стану доріг. Про великий потенціал внутрішнього туризму свідчить кількість поїздок, які громадяни України здійснили з різною метою. Наприклад, у першому півріччі 2018 р. населення здійснило близько 65 млн. поїздок. За даними операторів

мобільного зв'язку найбільшою популярністю серед туристів користуються: Київська область, де було зафіксовано переміщення близько 18 млн. абонентів, Львівська – 4 млн., Полтавська – 3,4 млн., Житомирська – 3,3 млн., Черкаська – 3,2 млн. абонентів [41].

На сучасному етапі, завдяки діяльності громадських об'єднань, організацій в сфері туризму, професійних асоціацій гідів та екскурсоводів, відроджується тенденція до зацікавлення внутрішнім туризмом, особливо історико-культурним, тільки вже на принципово новій концептуальній основі, з метою відкрити громадянам ще невідомий для багатьох світ історії та культури України.

Висновки до розділу 1. Історико-культурний туризм є одним із засобів інформування громадян про інші регіони України та світу. Цей вид туризму охоплює відвідування історичних, культурних або географічних визначних місць. Туризм відіграє важливу роль в осмисленні власної ідентичності, у відродженні локальних традицій.

Культурний туризм – багатогранний феномен: могутній фактор економіки, соціальний інститут і сфера культури. Культурний туризм дає змогу розширити кругозір і поглибити світосприймання особистості, що сприяє естетичному розвитку і духовному збагаченню людини. Саме культурний туризм дає змогу звернутися до вивчення культурної спадщини людства. Без заручення державної підтримки складно втримувати позиції на ринку, тому сьогодні дуже важливим є підтримка культурного туризму з боку держави як одного із найперспективніших напрямків. Наша країна володіє значним культурно-історичним потенціалом, який однак не в повній мірі використовується. Тому сучасний стан культурного туризму в Україні потребує активізації дій суб'єктів туристичної діяльності та держави щодо вирішення його основних проблем з метою раціонального використання ресурсів та подальшого розвитку цього напрямку.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ОЦІНКА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ

2.1. Аналіз туристичного потенціалу регіону

Вплив туризму у світі важко недооцінити, оскільки саме він робить великий внесок у зміцнення контактів і встановлення добрих відносин між країнами, поліпшення порозуміння між народами, виступає чинником зміцнення авторитету держави на міжнародній арені, вироблення її ідентичності та іміджу, формує національну гідність, удосконалює особистість та суспільство, стимулює розвиток світової торгівлі, гуманітарних сфер, міжнародного співробітництва, відродження культурної спадщини та традицій, залучає інвестиції, розвиває інфраструктуру, сільське господарство тощо [38].

В Україні туризм представлений сферою застосування ринкових механізмів, джерелом поповнення місцевого та державного бюджетів, являється засобом загальнодоступного і повноцінного відпочинку й оздоровлення населення. А природно-ресурсний потенціал у поєднанні з вигідним географічним положенням є достатньою передумовою розвитку цієї галузі у Львівській області.

Позитивним у географічному положенні Львівської області є те, що по її території пролягають міжнародні комунікації, які з'єднують Україну з Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією. Північна частина області лежить у межах Волинської височини, Малого Полісся та Подільської височини, відокремлена долиною Дністра від Передкарпаття. На південному заході області розташовані хребти Українських Карпат. Північна частина області розташована в лісостеповій зоні. Має сприятливі умови для розвитку сільського та рекреаційного господарства. Крім того на Львівщину туристів і

гостей приваблює неповторне поєднання місцевого колориту та ділової активності. Проте до недавнього часу подорож до Львівщини асоціювалася в уяві туристів з містом Львовом, замками, горами та курортами. Але саме територія Львівської області – з її унікальними історико-культурною спадщиною, мистецтвом, лікувально-оздоровчими, водними і ландшафтними ресурсами, самобутніми традиціями та звичаями в поєднанні з вигідним географічним положенням – є чудовою базою для розвитку найрізноманітніших видів і форм туризму та відпочинку. Об'єктивно оцінюючи туристичні можливості Львівщини, можна зробити висновок, що область має передумови для перспективного розвитку культурно-пізнавального, лікувальнооздоровчого, гірськолижного, природничо-пізнавального, науково-освітнього, релігійного, мисливського, сільського, екологічного, водного, етнічного, спортивно-оздоровчого, ділового, відпочинковорозважального, активного, екскурсійного туризму.

Львів відомий як осередок художнього, літературного, музичного й театрального мистецтва. Сьогодні незаперечним свідченням культурного багатства міста є велика кількість театрів, концертних залів, творчих об'єднань, а також проведення тут численних мистецьких заходів. Храми, фрески, живопис, традиції, свята, фестивалі – це спадок минулого й витвір сучасного генія, який можна відчутти лише у Львові. Завдяки насиченій культурній програмі, розвиненій інфраструктурі Львів має найбільший туристичний потенціал в Україні. На кожний міський фестиваль, згідно зі статистичними даними, приїжджають близько 15 тис. туристів. На основі експертних досліджень Державної служби туризму і курортів та «Ради з питань туризму і курортів» Львову присвоєно статус культурної столиці України [16]. Основними підставами такого досягнення є понад 100 фестивалів у Львові щорічно, 60 музеїв, 100 храмів різних конфесій та велика зацікавленість Львовом з боку туристів. За останні два роки їх потік у місто збільшився на 40% і зараз становить понад 2,3 млн. осіб щорічно. Станом на

перший квартал 2019 р. Львів відвідало близько 1,3 млн. осіб. які в середньому витрачали 74 євро у день. Про це свідчать дані маркетингового дослідження, опублікованого управлінням туризму Львівської міської ради. Загалом в опитуванні у 2019 році взяли участь 2200 відвідувачів міста.

Варто також зазначити, що область входить до п'ятірки найбільш привабливих та популярних туристично-рекреаційних регіонів України. На території Львівщини понад 4000 пам'яток історії та культури, значна частина яких (понад 2000) зосереджена у Львові – місті світової культурної спадщини ЮНЕСКО, а також у містах Жовкві, Белзі, Бібрці, Золочеві, Жидачеві, Самборі, Дрогобичі [39].

Частка природно-рекреаційного потенціалу Львівщини у сумарному природно-ресурсному потенціалі України складає 5,377%. Серед Карпатських областей за сумарним потенціалом природних рекреаційних ресурсів вона поступається лише Закарпаттю (7,036%). У структурі рекреаційних ресурсів області 70% припадає на ресурси відпочинку і туризму і 30% – на ресурси санаторно-курортного лікування. У сумарному природно-ресурсному потенціалі Львівської області природні рекреаційні ресурси становлять 14,3%, що значно вище відповідного показника по Україні (9,5%) [39].

Різноманітність природних умов і багатство еколого-рекреаційних ресурсів Львівщини створюють сприятливі умови і для розвитку екологічного туризму. Загалом у Львівській області нараховують 1 природний заповідник «Розточч» (площею у 2084,50 га); 2 національних природних парки – «Яворівський» (7078,600 га) та «Сколівські Бескиди» (35684 га); 3 регіональних ландшафтних парки – «Верхньодністровські Бескиди» (8536 га), «Надсянський» (19428 га) та «Знесіння» (312,100 га); 37 заказники; 176 пам'ятки природи; 48 заповідних урочищ; 261 парк-пам'яток садово-паркового мистецтва; 3 ботанічні сади та 1 зоологічний парк [39].

Інфраструктура туристичної галузі включає: 124 санаторно-курортних заклади, 500 садиб зеленого туризму, 250 закладів проживання, 280 закладів харчування, 12 туристично-інформаційних центрів, понад 162 державних і громадських музеїв та галерей, 10 театрів, інші туристичні й відпочинкові заклади; 320 найбільш відвідуваних туристичних об'єктів та архітектурних пам'яток, 37 природних комплексів. В області надають послуги з підготовки фахівців туристичного супроводу 8 організацій, працює 3 консульські установи, 14 туристичних громадських організацій [39].

Туристичні послуги надають 354 туристичних підприємств. Туристично-екскурсійні маршрути обслуговують 750 кваліфікованих екскурсіводів та гідів-перекладачів.

Британське видання The Telegraph внесло Львів у рейтинг 12 місць світу, які обов'язково варто відвідати 2018 року. Львів опинився на 5-й сходинці. Британська газета The Independent назвала Львів ідеальним місцем для проведення зимового відпочинку. Також у іншому рейтингу Львів опинився на 2-му місці серед 26-ти європейських міст, де можна комфортно прожити місяць за менше, ніж 600 фунтів стерлінгів. За версією американського видання Business Insider, ще у 2016 році Львів посів перше місце серед найдешевших туристичних міст світу. Під час дослідження порівнювались вартість проживання у готелі, проїзд на таксі, а також харчування на двох.

Найчастіше до Львова приїжджають українці, поляки та білоруси. До десятки країн, чиї мешканці люблять подорожувати до Львова, входять також Туреччина, Німеччина, США, Литва, Великобританія, Чехія та Канада. У 2017 році Львів відвідали 2,6 млн туристів (з них 1756 тис. перебували у місті більше двох днів), які витратили під час перебування у місті 615 млн євро (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Середні витрати за 1 день туриста у м. Львові, євро

<i>Країна походження туриста</i>	<i>Витрати</i>
Україна	35
Польща	75
Туреччина	111
Німеччина	83
США	131
Великобританія	112
Франція	56

Джерело: складено за даними Туристичного інформаційного центру м. Львова

Найпопулярніші туристичні об'єкти міста – це Оперний театр, Ратуша та Високий Замок. А найкращими способами провести час у Львові туристи вважають відвідування ресторанів та кафе, прогулянки та відвідування закладів культури. Проаналізуємо структуру витрат під час перебування у нашому місті туристів та частку у цій структурі, яка припадає на ознайомлення із пам'ятками архітектури, культурними закладами та об'єктами культурної спадщини (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Розподіл витрат у програмі перебування за 1 день туриста у Львові, %

<i>Країна походження туриста</i>	<i>Ратуша</i>	<i>Високий Замок</i>	<i>Оперний театр</i>	<i>Криївка</i>	<i>Личаківський цвинтар</i>	<i>Церкви</i>
Україна	60	20	-	19	-	-
Польща	52	-	30	-	26	-
Білорусь	33	16	33	-	-	-
Туреччина	35	20	55	-	-	-
Німеччина	65	20	35	-	-	-
США	57	42	23	-	-	-
Велика Британія	78	23	23	-	-	-
Франція	42	39	28	-	-	-
Китай	67	33	-	-	-	33

Джерело: складено за даними Туристичного інформаційного центру м. Львова

Як видно з табл. 2.2, значна частка витрат львівських туристів припадає на екскурсію в Ратушу і на відвідини Високого Замку та Оперного театру, що є свідченням зацікавленості у наших культурних пам'ятках.

Якщо проаналізувати туристи яких країн є найбільш активними відвідувачами закладів культури у місті Львові, то побачимо, що це – французи, американці, німці, поляки, турки та вітчизняні туристи. Пріоритетними для німців у 2018 році є тури на історичну тематику, для американців – туристичний продукт, що занурює в український колорит та традиції.

На жаль, відсутня статистика відвідування львівських музеїв. Проте, у 2014 році Інститут соціологічних досліджень провів соціологічне опитування серед туристів міста. За результатами проведеного дослідження, більше половини туристів міста (а саме 60 %) відвідують музеї та галереї. Це вкотре підкреслює особливий статус музеїв у туристичній інфраструктурі Львова.

Виїзний туризм є вигіднішою формою діяльності туристичних підприємств, ніж в'їзний (іноземний) та внутрішній туризм. Виїзним туризмом займається майже кожна туристична фірма, а в'їзним та внутрішнім туризмом – близько 20% туристичних підприємств області. Проте дані моніторингу, який проводиться щороку в літній туристичний сезон, свідчать про те, що на території обласного центру щоденно перебуває близько 3 тисяч іноземних туристів, а у вихідні – до 5-6 тис., з яких 60% – туристи з Польщі, 20% – туристи з країн учасниць СНД та інші [39].

Даючи характеристику туристично-рекреаційної сфери варто також здійснити аналіз переваг і недоліків туристичного потенціалу Львівщини шляхом проведення SWOT-аналізу. SWOT-аналіз дозволить виявити сильні і слабкі сторони туристичної галузі регіону, а також охарактеризувати сприятливі можливості та загрози. SWOT-аналіз ефективного розвитку туристичної сфери Львівщини наведений у табл. 2.3.

Таблиця 2.3.

SWOT-аналіз ефективного розвитку туристичної сфери Львівщини

<i>Сильні сторони (S):</i>	<i>Слабкі сторони (W):</i>
1. Наявність природних та рекреаційних ресурсів. 2. Природно-кліматичні умови. 3. Вигідне транспортно-географічне положення. 4. Визначні історичні пам'ятки (стара історична частина Львова занесена до світової спадщини ЮНЕСКО). 5. Широкий спектр допоміжних послуг (закладів харчування, розважальних закладів тощо). 6. Наявність суспільних та комерційних організацій, які можуть сприяти розвитку туризму. 7. Значна кількість санаторна-курортних закладів. 8. Значний потенціал розвитку релігійного (паломницького) туризму завдяки наявності великої кількості культових об'єктів різних віросповідань і конфесій.	1. Низький рівень розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури. 2. Недостатня розвиненість інфраструктури готельно-туристичного комплексу міста, стан її ще не відповідає світовим стандартам у туризмі. 3. Незадовільний стан доріг. 4. Відсутність під'їздів до багатьох туристичних об'єктів. 5. Неефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу в сільській місцевості як одного з чинників зменшення безробіття. 6. Недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази в галузі туризму. 7. Слабка взаємодія місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення розвитку туризму і рекреації в регіоні. 8. Низька якість та недостатній асортимент туристичних послуг. 9. Недостатність туристичної інформації як для туристів, так і для підприємств, що надають послуги у сфері туризму (рекламної продукції, інформації про область, недосконалість бази даних щодо туристично-рекреаційних об'єктів). 10. Неефективна діяльність відповідних структур щодо забезпечення екологічної безпеки територій для розвитку рекреаційного бізнесу.
<i>Можливості (O)</i>	<i>Загрози (T)</i>
1. Розвиток різних елементів туристичної та відпочинкової інфраструктури. 2. Поліпшення екологічної ситуації області, збереження її природного середовища. 3. Освоєння нових туристичних ринків. 4. Наявність інвестиційних проектів розвитку зон відпочинку. 5. Можливість росту ринку туристичних послуг, при ефективному використанні наявних туристичних ресурсів та інфраструктури. 6. Зростаючий інтерес громадян до історико-культурної спадщини.	1. Зростаюча конкуренція серед туристичних регіонів України. 2. Занепад архітектурних пам'яток та урбаністичної структури міста. 3. Зниження платоспроможного попиту населення внаслідок скорочення прибутковості основних галузей економіки. 4. Посилення виїзного туризму в сусідні регіони та за кордон у зв'язку з низьким рівнем надаваних послуг. 5. Складна екологічна ситуація. 6. Кризи – політичні конфлікти, природні лиха тощо.

Джерело: сформовано автором на базі [39]

Проведений SWOT-аналіз дозволив виявити ключові фактори успіху, туристично-рекреаційного потенціалу Львівщини, та певні недоліки, які негативно впливають на розвиток туристичної діяльності в регіоні.

Однак зазначені недоліки та загрози розвитку туристичної сфери повинні бути ліквідовані за допомогою дієвої політики органів місцевого самоуправління у взаємодії із суб'єктами підприємницької діяльності.

Аналіз туристичної діяльності у Львівській області показав, що об'єктивно область має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного розміщення та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалів і т.д. Проте існує і ряд факторів, які перешкоджають ефективному розвитку цього виду діяльності на сучасному етапі. При визначенні проблем розвитку галузі та шляхів їх вирішення слід оптимально поєднати соціальні потреби населення на оздоровлення та відпочинок із економічними вигодами. Тому туристичну індустрію необхідно розглядати як сферу задоволення важливих суспільних потреб, яка до того ж є ефективною в еколого-економічному плані і повинна поступово зайняти одне із перших місць в економічній структурі області. А ефективний розвиток туризму, повинен базуватися на раціональному використанні природних та кліматичних умов, етнічних, історичних, архітектурних пам'яток краю, що в свою чергу, дозволить значно збільшити потік іноземних туристів в Україну й приплив валютних надходжень в економіку країни. Саме розвиток туризму та рекреації стимулюватиме економічну активність, розвиток малого й середнього бізнесу, створить робочі місця в різних секторах економіки, зменшить відтік кадрів за кордон.

2.2. Історико-культурні ресурси як чинник розвитку туризму у Львівській області

Історико-культурні ресурси відіграють важливу роль у формуванні туристичного попиту та створенні привабливого туристичного іміджу регіону чи держави. Групування цих ресурсів лежить в основі багатьох наукових класифікацій рекреаційних чи туристичних ресурсів. Історико-культурні ресурси – це сукупність пам'яток матеріальної та духовної культури, які створені у процесі історичного розвитку суспільства на певній території, мають пізнавальну цінність і можуть бути використані для туристичної діяльності. Історико-культурні ресурси характеризуються високою популярністю серед туристів, задовольняють їх попит у пізнанні навколишнього світу, сприяють змістовному проведенню вільного часу. Найбільшою особливістю цих ресурсів є те, що вони мають повсюдний характер розташування, адже кожна місцевість вирізняється своєю історією, традиціями, їх потенціал можна вважати необмеженим. Однак варто мати на увазі, що будь-які ресурси території вимагають вмілого, творчого і наукового підходів до їх використання для цілей туризму і розробки сучасних туристичних маршрутів.

За даними на рис. 2.1, найбільшим за кількістю нерухомих пам'яток на українсько-польському прикордонні є місто Львів (2398). За цим показником обласний центр знаходиться на першому місці серед усіх міст України. На другому місці є місто Перемишль Підкарпатського воєводства, яке можна розглядати як одне із найпопулярніших міст на шляху переміщення туристів із Європи в Україну. Перемишль має показник 326, що, порівняно зі Львовом, набагато менше, хоча у регіональному масштабі це є значний історико-культурний центр. Понад 300 нерухомих пам'яток має також Жовківський район Львівської області, де історико-культурним центром виступає місто Жовква. Якщо підсумувати нерухомі пам'ятки в областях і

воєводствах, то Львівська область за цим показником знаходиться на першому місці (понад 5 тис. пам'яток), на другому місці – Підкарпатське воєводство (понад 2 тис. пам'яток), у Волинській області і на Люблінщині приблизно по півтори тисячі пам'яток.

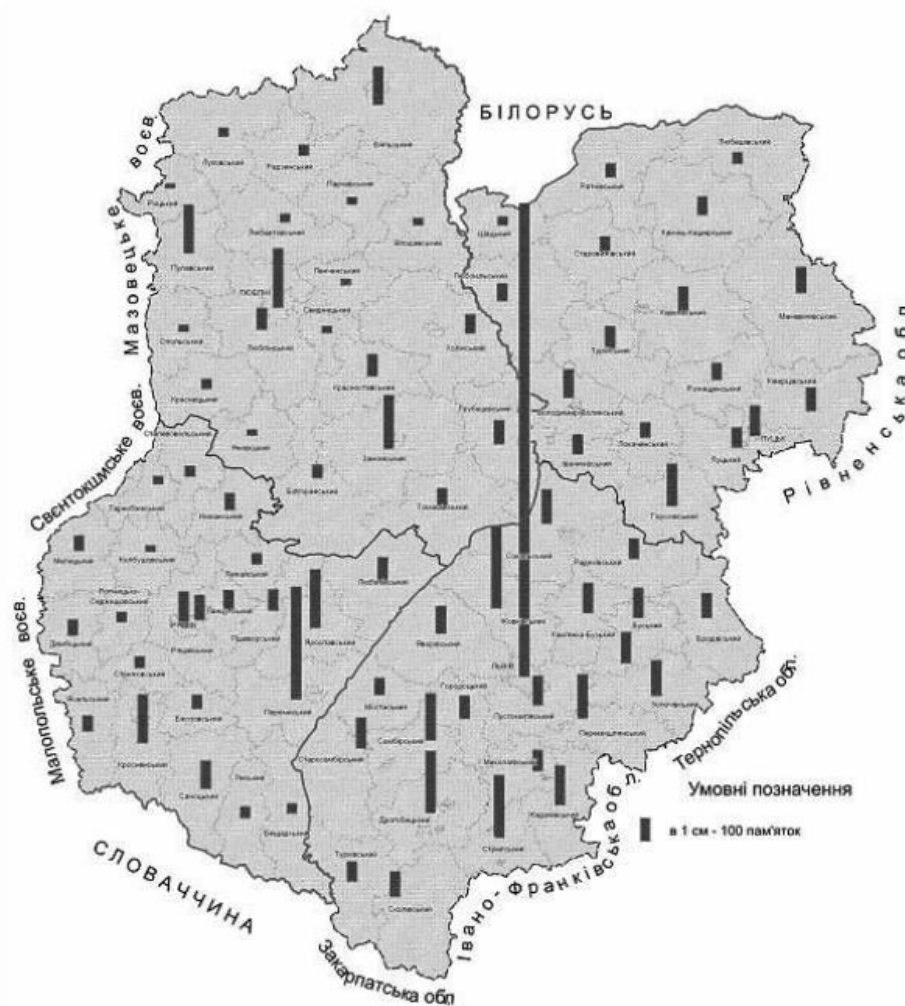

Рис. 2.1. Історико-культурні ресурси українсько-польського прикордоння в розрізі низових адміністративних районів, обласних і воєводських центрів [12]

Окрім згаданого Жовківського району, у Львівській області високе скупчення нерухомих пам'яток мають Дрогобицький і Стрийський райони (понад 200), які також можуть бути використані для розосередження туристичних потоків під час проведення міжнародних спортивних та культурних акцій на території Львівщини і сусідніх з нею областей та

воєводств українсько-польського прикордоння. У Підкарпатському воєводстві найвище скупчення нерухомих пам'яток мають вже згаданий Перемиський та Ярославський повіти, частина територій яких належить до українських етнічних земель. Велику кількість нерухомих пам'яток у Підкарпатському воєводстві має також Кросненський повіт – 199.

У Люблінському воєводстві найпривабливішим за цим показником є м. Люблін (понад 200 пам'яток), серед повітів виділяються Замойський і Пулавський повіти (понад 200), територією яких теж можуть проходити туристичні потоки з європейських країн.

Серед інших районів і повітів значною кількістю історико-культурних пам'яток (від 100 до 200) виділяються у Львівській області – Самбірський, Перемишлянський, Золочівський, Жидачівський, Сокальський, Буський, Старосамбірський, Пустомитівський, Сколівський, у Волинській області – Горохівський, Ковельський, Маневицький, Турійський райони, у Підкарпатському воєводстві – Стжижувський, Сяноцький, Любачівський, Ряшівський, у Люблінському – Хелмський і Бяльський повіти.

Одним із чинників формування приміського туризму Львова є історико-культурні ресурси. Саме ця група туристичних ресурсів має такі специфічні особливості, як екскурсійне значення, незалежність від кліматичних умов, атрактивність, мальовничість, і становить пізнавальний інтерес для мешканців міста, може використовуватись задля рекреаційного розвантаження освоєних ділянок та урізноманітнення туристичної діяльності [12].

При дослідженні нерухомих історико-культурних об'єктів приміської зони м. Львова, в яку входять Пустомитівський район (41 рада), Жовківський (31 рада), Городоцький (28 рад), Яворівський (20 рад), Кам'янка-Бузький (17 рад), Миколаївський (15 рад), Перемишлянський (11 рад), Буський (7 рад), Золочівський (7 рад), Самбірський (1 рада) райони, а також Винниківська, Брюховицька, Руднянська ради м. Львова за даними Державного реєстру

нерухомих пам'яток України визначено кількість історико-культурних об'єктів загальнодержавного та місцевого значення. Віднесення тієї чи іншої пам'ятки до певного типу відбувалось згідно з класифікацією О. Бейдика [3, с. 23]. Встановлено, що до історико-культурних туристичних об'єктів приміської зони належать оборонні споруди, архітектурні комплекси, сакральні об'єкти, історичні житлові та промислові будівлі, палаци та палацово-паркові ансамблі, етнографічні поселення. (Табл. 2.4).

Загалом на досліджуваній території є 361 історико-культурний туристичний об'єкт національного та місцевого значення. Найбільше серед них сакральних об'єктів – 276, історично-житлових будівель – 38, адміністративних будівель – 22, оборонних комплексних споруд – 14, палаців і паркових ансамблів – 11.

Оскільки кількісний показник історико-культурних ресурсів ще не дає уявлення про їх пізнавальну цінність і привабливість, на практиці широко застосовують бальну систему оцінок [42; 35]. Проте через складність пошуку певних закономірностей, необхідних для виміру та оцінювання історико-культурних об'єктів, без експертного підходу таку оцінку зробити досить важко.

В околицях Львова найвищу туристичну атрактивність має архітектурний комплекс Жовкви, а саме державний історико-архітектурний заповідник, який входить до Списку світової культурної спадщини ЮНЕСКО та Ринкова площа м. Городка.

Вагоме місце серед історико-культурних об'єктів приміської зони посідають фортифікаційні споруди, зокрема Свірзький замок (1484), (Перемишлянський р-н); руїни оборонної башти (1848), оборонні руїни Старосільського замку (1642) (Пустомитівський р-н); П'ятничанська вежа (Жидачівський р-н).

Таблиця 2.4.

**Кількість та види історико-культурних об'єктів приміської зони м.
Львова**

Адміністративний район області (міські, селищні, сільські ради)	К-сть рад	Оборонні споруди (замки, вежі, брами, мури, арсенали)		Сакральні об'єкти (лаври, келії, монастирі, дзвіниці, церкви)		Палацита палацово-паркові ансамблі		Історичні житлові та промислові будівлі		Адміністративні будівлі		Усього
		національного	місцевого	національного	місцевого	національного	місцевого	національного	місцевого	національного	місцевого	
Буський	7	-	-	4	7	-	-	1	-	-	-	12
Городоцький	28	-	-	22	11	-	2	9	-	4	-	48
Жидачівський	4	1	-	2	3	-	-	1	-	-	-	7
Жовківський	31	6	-	43	19	-	2	15	7	1	7	100
Золочівський	7	-	-	2	8	-	-	-	-	-	-	10
Кам'янка-Бузький	17	-	-	7	19	-	1	-	1	-	3	31
Миколаївський	15	1	-	5	15	-	2	-	1	-	2	26
Перемишлянський	11	4	-	6	17	-	-	1	-	-	4	32
Пустомитівський	41	2	-	43	15	2	1	2	-	-	-	65
Самбірський	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Яворівський	20			8	16	-	1				1	26
Брюховицька селищна рада м. Львова	1	-	-	1		-	-	-	-			1
Винниківська міська рада м. Львова	1	-	-	2		-	-	-	-			2
Всього	184	14	-	145	131	2	9	29	9	5	17	361

Джерело: [42; 35].

До пам'яток історії національного значення належать залишки Давньоруського городища XII ст. (Пустомитівський р-н, с. Звенигород) Давньоруське Стільське городище IX ст., (Миколаївський р-н, с. Стільське), оборонне городище літописного міста Щекотин XI — XIII ст. (Жовківський

р-н, с. Глинськ), а також залишки земляних укріплень давньоруського городища у м. Городок.

До найбільш важливих сакральних об'єктів, що приваблює для паломницьких і культурно-пізнавальних подорожей, слід віднести греко-католицький оборонний Крехівський Василіанський монастир, стародавній печерний монастир «Скеля Тимоша» (Жовківський р-н), Святоуспенську Унівську лавру XV-XIX ст., (с. Унів, Перемишлянський р-н), комплекс печерного монастиря XI ст. з церквою Успіння (с. Страдч, Яворівський р-н).

Приміська зона Львова насичена унікальними кам'яними сакральними об'єктами, при цьому, кам'яні церкви, костели, монастирі, синагоги є зразками цінної різностильової спадщини минулих епох загальнодержавного та місцевого значення. Одними із найстаріших храмів Галичини є Францисканський монастир (1419), костел Воздвиження Чесного Хреста (1372), церква святого Івана Хрестителя (1403) у Городоцькому районі, монастир Різдва Христового (1612), Домініканський та Василіанський монастирі (VII – XIX ст.) у Жовківському районі, костел Св. Станіслава XVст. Та Св. Миколи (1402-1630) у Перемишлянському районі, костел Св. Войцеха (1546), (с. Раковець) у Пустомитівському районі та інші.

Особливу культурну цінність приміської території становлять пам'ятки української сакральної дерев'яної архітектури, загалом близько 132 об'єктів, з них 78 мають загальнодержавне значення. Найбільша щільність цих об'єктів у Жовківському, Пустомитівському та Кам'янка-Бузькому районах. Однією з найдавніших автентичних сакральних пам'яток, що внесена до Списку Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО, є церква Святої Трійці у м. Жовква [7 (5)]. Загалом на території Жовківщини налічується близько 35 дерев'яних сакральних споруд національного та місцевого значення, у Пустомитівському – 30 (с. Звенигород, с. Раковець, с. Старе Село, с. Семенівка та ін.), Кам'янка-Бузькому – близько 15 (с. Дернів, с. Ременів, с. Батятичі та ін.), Миколаївському – 11 (с. Крупське, с. Стільське, с.

Тернопілля та ін.), Яворівському – 6 та в окремих селах Золочівського, Буського, Жидачівського районах.

Сьогодні особливої актуальності набуло збереження дерев'яних храмів України. Протягом усього періоду незалежності на Львівщині знищено понад 70 дерев'яних церков, у їх числі державного та місцевого значення. Однією з причин такого ставлення до сакральної дерев'яної спадщини є відсутність державної політики з охорони мистецьких пам'яток, перебування церков у власності місцевих громад без відповідних охоронних договорів. Від так, постала необхідність надати статус пам'ятки архітектури усім дерев'яним храмам з подальшим їх внесенням до Списку Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО, а також розроблення та впровадження державної програми збереження дерев'яної сакральної архітектури України.

Цікавими об'єктами приміської зони є пам'ятки палацово-паркових ансамблів у селах Давидові та Оброшино (Пустомитівський р-н), м. Новий Розділ та с. Заклад (Миколаївський р-н), смт Великий Любінь (Городоцький р-н), с. Неслуків (Кам'янкаБузький р-н).

До важливих музейних комплексів необхідно віднести музей історії давньоруського міста Звенигорода (Пустомитівський р-н), історико-меморіальний музей Є. Коновальця (с. Зашків, Жовківський р-н), музейсадибу Устияновичів у с. Вовків (Перемишлянський р-н), музей Івана Керницького с. Відники, музей вишивки с. Товщів (Пустомитівський р-н), музей підпільного штабу УПА генерала Р. Шухевича с. Грімне (Городоцький р-н), церкву-музей Андрея Шептицького с. Прилбичі (Яворівський р-н).

Низка культурних пам'яток приміської зони становлять цінність для історії польської, австрійської та німецької культури: місця поховання видатних історичних осіб (Добросин, Липники, Жовква, Івано-Франкове, Рудки), німецькі колонії (Городок, Зимна Вода, Візенберг-Мервичі, Коросно, Тернопілля, Мокротин, Дев'ятир).

У приміській території набули поширення кваліфіковані види туристичних занять. Розроблено низку туристичних автомобільних, пішохідних, велосипедних маршрутів, що охоплюють велику кількість історичних, культурних, сакральних об'єктів у межах приміської зони. До найпопулярніших належать одноденні автомобільні тематично-екскурсійні маршрути селами: «Жовківщиною і Розточчям», «Королівська Жовківщина», «Давньоукраїнська дерев'яна церковна архітектура», «На Батьківщину Шептицьких», «Княжа доба Галицько-Волинської держави». В останні роки активно розвивається система веломаршрутів в околицях міста, зокрема, ознаковано веломаршрути «Львів–Жовква–Крехів–Львів», та «Шляхами бравого солдата Швейка». Розроблено нові маршрути: «Заповідними об'єктами Розточчя», «Пам'ятками Т. Шевченка». Популярністю користуються більш тривалі маршрути (2-5 днів), що частково охоплюють приміську зону: «Срібне кільце Львівщини», де основними об'єктами туристичного маршруту є збережені старожитні монастирськохрамові комплекси Галицького Розточчя і Поділля.

Порівняльний аналіз історико-культурного туристичного рейтингу приміських районів засвідчив, що найбільший туристичний потенціал мають Жовківський, Пустомитівський і Городоцький райони.

Найбагатшим історико-культурним надбанням приміської зони є сакральна спадщина. Серед найпопулярніших екскурсійних маршрутів, які пропонують львівські туристичні фірми, «До Страдчанської печери», «Жовква і Крехівський монастир», «Свіржський Замок», «Невідома Львівщина – околиці Львова», «Мала Золота підкова». Польським туристам пропонують відвідати місця, важливі для їх історії, – Жовкву, Городок, Івано-Франкове, а німецькі туристи часто обирають колишні німецькі колонії – Хоросно, Тернопілля (Дорнфельд), Мервичі (Візенберг) та інші.

2.3. Оцінка ресурсної бази розвитку туризму та інфраструктури в регіоні

Львівська область – одна з найбагатших на туристичні ресурси областей України. Тут чи не найбільший осередок оздоровчо-відпочинкових закладів, у гірських районах велика кількість маркованих трас, місць для кемпінгу, що сприяє проведенню різнорангових спортивних заходів. Тому й не дивно, що об'єктом дослідження стала саме ця область.

Всебічний аналіз показує: щоб оцінити туристичну привабливість території, недостатньо статистичних даних, оскільки показники статистичної звітності відображають лише окремі, кількісні дані розвитку рекреації в певних районах. Не менш важливим є те, що багато чинників не мають чітких вимірів і їх можна оцінити лише експертним шляхом.

Як вказує А.М. Єріна [13, с. 27], конструювання такої оцінки передбачає 4 етапи: формування ознакової множини (визначення переліку показників оцінювання рекреаційної привабливості території, обґрунтування доцільності включення показників у модель); вибір способу стандартизації показників (вибір еталону для порівняння, розрахунок стандартизованих показників); оцінювання якісних показників за допомогою експертів (формування групи експертів, розроблення анкет опитування, оцінка результатів); визначення процедури агрегування показників (визначення індексів окремих показників).

Перші чотири показники отримано з Управління статистики у кількісних вимірах, інші шість встановлено експертним шляхом. Для розрахунку кількісних показників використано статистичні показники, що знаходяться у державній статистичній звітності (табл. 2.5), а для оцінки якісних показників враховано дані опитування експертів. За сукупність спостережень вибрано райони у Львівській області, які мають значні рекреаційні ресурси і входять до найбільш відвідуваних місць туристами.

Таблиця 2.5.

Показники оцінювання туристичної привабливості районів Львівської області

Адміністративно-територіальні райони	Оцінювальні показники рекреаційної привабливості територій			
	Площа, га*	К-сть антропогенних біосоціальних та подільних ресурсів**	К-сть засобів розміщення відвідувачів*	Середня вартість турпослуг на 1 особу, грн./день**
Городоцький	28,9937	11	4	150,00
Дрогобицький	76,7540	23	4	260,00
Жовківський	24,5638	19	7	350,00
Золочівський	24,0569	15	3	100,00
Кам'янка-Бузький	5,6508	6	2	150,00
м.Львів	202,3833	2313	76	200,00
м.Новий Розділ	10,0471	5	3	170,00
м.Трускавець	5,9102	68	50	390,00
Миколаївський	11,8208	10	2	140,00
Мостиський	11,1217	7	11	200,00
Перемишлянський	88,2668	5	1	150,00
Сколівський	128,3807	14	47	300,00
Сокальський	23,8600	21	4	250,00
Стрийський	33,9839	17	6	150,00
Турківський	17,9593	13	14	350,00
Яворівський	30,2000	21	16	300,00
Середнє значення	45,2471	161	16	225,63

Джерело: Дані отримані у Головному управлінні статистики у Львівській області [44].

Як видно з табл. 2.5, найбільші площі рекреаційних територій зосереджено у м. Львові та Перемишлянському, Дрогобицькому, Стрийському районах. За кількістю антропогенних туристичних ресурсів та засобів розміщення відвідувачів провідне місце займають м. Львів та м. Трускавець, найдешевші туристичні послуги у Золочівському, Дрогобицькому, Кам'янка-Бузькому, Миколаївському, Перемишлянському, Стрийському районах.

Через різні одиниці виміру у показниках кожен фактичний показник переведено у стандартизований. За елемент порівняння нами прийнято

середнє значення кожного показника. Зробивши прості перетворення, маємо можливість порівняти рівень впливу різних показників на рекреаційні території. Отримані данні наведено у табл. 2.7.

Цікавим для вивчення виявився рівень інвестиційної привабливості території. Враховуючи це, ми використали методикку оцінювання інвестиційної привабливості територій, яка ґрунтується на базових методичних принципах визначення інвестиційної привабливості [5, с. 51]. Проте наші дослідження показали, що до запропонованої системи синтетичних показників доцільно ввести ще одну групу, яка б характеризувала рівень розвитку досліджуваної території, тобто поєднувала методики визначення інвестиційної привабливості території та галузі. Для цього залучили експертів: начальника управління міжнародних зв'язків та туризму Львівської області, начальника відділу економічного розвитку та інвестиційної діяльності управління економіки у Львівській області, двох працівників, які займаються сферою туризму, і автора цих досліджень.

Опитування проводилось по кожному з досліджуваних районів області за такими параметрами:

- рівень загальноекономічного розвитку;
- рівень туристично-рекреаційного потенціалу;
- рівень розвитку інвестиційної інфраструктури;
- демографічна характеристика регіону;
- рівень розвитку ринкових відносин;
- рівень криміногенних і екологічних ризиків.

Оскільки в цих дослідженнях показники подано в еквіваленті оцінок, виникла потреба їх перевести до зведених показників порівняння. За елемент порівняння прийнято сумарне значення кожного показника. Такі дії оптимізували роботу та показали чітку картину впливу інвестиційної привабливості на території Львівської області.

Порівнявши значення зведених статистичних показників рівня інвестиційної привабливості районів Львівської області, можна зробити висновок, що найнижчими показники інвестиційної привабливості рекреаційних земель є у Городоцькому та Сокальському районах (табл. 2.7).

Експертна оцінка рекреаційної привабливості території показує, наскільки привабливою є ця територія для туристів. Окрім того, потенціал рекреаційної привабливості показує перспективність території для створення на ній туристичного бізнесу.

Наступним етапом дослідження є визначення експертних показників привабливості рекреаційної території. Нами відібрано такі показники:

- якість рекламно-інформаційних послуг;
- атрактивність історико-культурних пам'яток району;
- якість навколишнього середовища;
- економічна привабливість району;
- політична стабільність району.

Оцінювання здійснюється у формі ранжування територій за синтетичними показниками. Окремі синтетичні показники відіграють різну роль у процесі прийняття рішення щодо інвестицій. Значущість кожного блока синтетичних показників у сукупній оцінці інвестиційної привабливості туристичної галузі визначено експертним методом, із застосуванням підходу індивідуальної оцінки [2].

Для того, щоб здійснити експертизу, слід визначити якісні показники, за якими експерти оцінюють туристичну привабливість. Такі дані отримані за допомогою анкетного соціологічного опитування, де кожен з показників розділявся ще на кілька підпунктів для кращого їх вивчення. Для цього було опитано експертів: начальника управління міжнародних зв'язків та туризму, начальника відділу економічного розвитку та інвестиційної діяльності управління економіки, двох працівників, які займаються сферою туризму і

автора цих досліджень. В анкетах було наведено перелік питань – як прямих, так і опосередкованих, з яких можна було зробити певні висновки [1].

Систематизувавши усі анкетні дані і взявши з них середні показники, ми отримали результати, які наведені у табл. 2.6.

Таблиця 2.6.

**Якісні показники рекреаційної привабливості району за
результатами експертного опитування**

Адміністративно-територіальні райони	Коефіцієнти оцінюваної рекреаційної привабливості територій				
	Якість рекламно-інформаційних послуг	Атрактивність історико-культурних пам'яток	Якість навколишнього природного середовища	Економічна привабливість району	Політична стабільність регіону
Городоцький	3,33	2,67	3,33	2,33	1,67
Дрогобицький	3,67	3,33	3,00	2,67	2,67
Жовківський	3,67	3,67	3,67	3,33	3,33
Золочівський	4,00	3,33	4,00	3,33	3,00
Кам'яно-Бузький	3,00	3,00	3,67	3,33	3,00
м. Львів	5,00	5,00	3,00	4,33	4,33
м. Новий Розділ	4,33	3,33	2,67	3,33	3,00
м. Трускавець	5,00	5,00	4,67	4,67	3,67
Миколаївський	3,00	3,33	3,67	3,33	3,33
Мостиський	2,67	2,33	2,33	2,67	2,33
Перемишлянський	2,33	3,00	3,00	2,67	3,00
Сколівський	4,33	4,67	4,67	3,67	3,67
Сокальський	4,67	3,67	4,67	3,67	3,00
Стрийський	3,00	3,33	4,67	3,67	3,00
Турківський	3,00	3,33	4,33	3,67	2,67
Яворівський	3,67	4,00	4,67	4,00	3,67
Середнє значення	3,67	3,56	3,75	3,42	3,08

Джерело: Зведені дані отримані за допомогою експертного соціологічного опитування [1].

З табл. 2.6. видно, що за якістю рекламно-інформаційних послуг та кількістю історико-культурних пам'яток домінує м. Львів та м. Трускавець, а також Сколівський та Сокальський райони. Якість навколишнього природного середовища найвища у м. Трускавець та у Сколівському,

Сокальському та Стрийському районах. Економічно розвиненими вважаються м. Львів та м. Трускавець, а також Яворівський район.

Для узгодження результатів інтегральної оцінки якісні показники їх переведено у стандартизовані, так само як і кількісні показники, тобто визначено частку якісних показників від середнього їхнього значення. Результати розрахунків стандартизованих якісних показників рекреаційної привабливості районів наведено у табл. 2.7.

Особливістю моделювання та прогнозування соціально-економічних явищ, серед яких рекреаційна привабливість території, є багатоваріантність, тобто можливість використання різних методів чи критеріїв оцінювання. За своєю суттю процес підвищення привабливості території має імовірнісний характер, прогнозувати його доволі складно. Закономірність такого складного явища, як рекреаційна привабливість району формується під впливом багатьох взаємопов'язаних чинників, частина з яких є суб'єктивними.

Звісно, для кожної сфери використання цього дослідження будуть важливими свої показники. Скажімо, для інвестора буде важливим лише рівень інвестиційної привабливості територій, для відпочиваючого рівень цін, кількість цікавих місць для огляду та інше. Але для нас було головним виявити усі позитивні та негативні чинники, що впливають на привабливість рекреаційних територій Львівської області, оскільки дане дослідження планується використати для практичної діяльності у оцінці рекреаційних земель та нерухомості.

Правильно керуючи рекреаційними територіями, можна певною мірою задовольнити відносні потреби сучасної людини, серед яких потреба у відпочинку.

Інтегральний показник оцінки рекреаційної привабливості кожного з районів Львівської області визначено як відношення суми окремих часткових індексів показників до середнього значення цих індексів (відносно кількості

показників). Результати розрахунку інтегральних показників оцінки рекреаційної привабливості території наведено у табл. 3.

Оцінювали привабливість районів за такою шкалою:

$\leq 0,04$ – незадовільний рівень;

0,041–0,05 – задовільний рівень;

0,051–0,07 – високий рівень;

0,071 \leq – дуже високий рівень.

Таке експертно-статистичне дослідження показує існуючу привабливість кожного району області відповідно до наявних у його межах туристичних ресурсів, можливостей інвестиційних вкладень, що сприяють розвитку туризму, а також дає можливість визначити, які чинники найвагомніше впливають на туристичну привабливість району. Наприклад, у м. Львові досягти максимального рівня рекреаційної привабливості можна, знизивши вартість туристичних послуг, збільшивши кількість інвестицій та покращивши якість довілля.

За результатами розрахунків (див. табл. 2.7.) найвагомніше впливають перші п'ять показників привабливості території, а саме: площа природних рекреаційних ресурсів; кількість антропогенних туристичних ресурсів; кількість засобів розміщення туристів; інвестиційна привабливість території; середній рівень цін на послуги.

За вагомістю впливів показників можна сформувати програму можливих заходів для планування та регулювання рекреаційної привабливості районів областей.

Львівщина традиційно була областю, де перспективи туристично-рекреаційної індустрії були і залишаються одними з найкращих в Україні. Природно-ресурсний та історико-культурний потенціал у поєднанні з вигідним географічним положенням в центрі Європи та існуючий багаторічний досвід і напрацювання у сфері рекреації є достатньо вагомою передумовою пріоритетного розвитку системи санаторно-курортного

лікування, туризму та відпочинку, орієнтованої як на внутрішнього споживача, так і на обслуговування іноземного контингенту.

Як видно з табл. 2.7, така оцінка показує існуючу привабливість кожного розвиненого у туристичному плані району у Львівській області відповідно до наявних рекреаційних ресурсів, можливого інвестування, а також дає можливість визначити, які чинники справлятимуть найвагоміший вплив на туристичну привабливість районів.

Таблиця 2.7.

Інтегральні показники оцінювання туристичної привабливості районів Львівської області

Адміністративно-територіальні райони	Стандартизовані показники рекреаційної привабливості районів за:										Сумарне значення часткових індексів показників	Інтегральний показник оцінювання рекреаційної привабливості району
	площею рекреаційних ресурсів	кількістю антропогенних біосоціальних та подільних ресурсів	кількістю засобів розміщення відвідувачів	середньою вартістю турпослуг на 1 особу	інтегральним значенням оцінки інвестиційної привабливості території	якістю рекламно-інформаційних послуг	атрактивністю історико-культурних пам'яток	якістю навколишнього природного середовища	економічного привабливості району	політичною стабільністю регіону		
Городецький	0,6408	0,0685	0,2560	0,6648	0,0590	0,9091	0,7485	0,8889	0,6829	0,5405	5,4591	0,3765
Дрогобицький	1,6963	0,1433	0,2560	1,1524	0,0613	1,0000	0,9357	0,8000	0,7805	0,8649	7,6903	0,0530
Жовківський	0,5429	0,1184	0,4480	1,5512	0,0613	1,0000	1,0292	0,9778	0,9756	1,0811	7,7855	0,0537
Золочівський	0,5317	0,0935	0,1920	0,4432	0,0633	1,0909	0,9357	1,0667	0,9756	0,9730	6,3655	0,0439
Камянко-Бузький	0,1249	0,0374	0,1280	0,6648	0,0620	0,8182	0,8421	0,9778	0,9756	0,9730	5,6037	0,0386
м.Львів	4,4728	14,4112	4,8640	0,8864	0,0615	1,3636	1,4035	0,8000	1,2683	1,4054	30,9368	0,2134
м.Новий Розділ	0,2220	0,0312	0,1920	0,7535	0,0637	1,1818	0,9357	0,7111	0,9756	0,9730	6,0396	0,0417
м.Трускавець	0,1306	0,4237	3,2000	1,7285	0,0698	1,3636	1,4035	1,2444	1,3659	1,1892	12,1193	0,0836
Миколаївський	0,2613	0,0623	0,1280	0,6205	0,0697	0,8182	0,9357	0,9778	0,9756	1,0811	5,9301	0,0409
Мостиський	0,2458	0,0436	0,7040	0,8864	0,0633	0,7273	0,6550	0,6222	0,7805	0,7568	5,4849	0,0378
Перемишлянський	1,9508	0,0312	0,0640	0,6648	0,0606	0,6364	0,8421	0,8000	0,7805	0,9730	6,8033	0,0469
Сколівський	2,8373	0,0872	3,0080	1,3296	0,0630	1,1818	1,3099	1,2444	1,0732	1,1892	13,3237	0,0919
Сокальський	0,5273	0,1308	0,2560	1,1080	0,0596	1,2727	1,0292	1,2444	1,0732	0,9730	7,6743	0,0529
Стрийський	0,7511	0,1059	0,3840	0,6648	0,0601	0,8182	0,9357	1,2444	1,0732	0,9730	7,0103	0,0483
Турківський	0,3969	0,0810	0,8960	1,5512	0,0601	0,8182	0,9357	1,1556	1,0732	0,8649	7,8327	0,0540
Яворівський	0,6674	0,1308	1,0240	1,3296	0,0618	1,0000	1,1228	1,2444	1,1707	1,1892	8,9409	0,0617
											145,0000	1,3388

Джерело: [35].

Порівнявши інтегральні показники районів, можна визначити резерви підвищення туристичної привабливості. За результатами експертно –

статистичної оцінки існуючий рівень привабливості території найпривабливіших районів такий: м. Львів – 0,2134, м. Трускавець – 0,8360, Сколівський район – 0,0919.

Враховуючи сучасну інтенсивність розвитку туризму постає проблема пошуку нових ресурсів для забезпечення туристичної індустрії. Зрозуміло, що основою для туристичної діяльності є наявність природних ресурсів, адже вони забезпечують та лімітують усі види відпочинку. В той же час, внаслідок інтенсивного розвитку туризму на природних територіях суттєво знижується їх придатність, тому виникає потреба у використанні історико-культурного потенціалу території задля рекреаційного розвантаження освоєних ділянок, а також урізноманітнення туристичної діяльності. Слід вказати, що великий потенціал для туристичного освоєння має Карпатський туристично-рекреаційний регіон, складовою якого є і Турківський адміністративний район Львівської області. Враховуючи те, що Турківський район має придатні для розвитку туризму природні передумови його туристичне освоєння було розпочато ще на початку минулого століття. Зокрема тоді район був одним із центрів лижних походів у Карпатах [35, с. 57].

Для визначення історико-культурної туристичної привабливості території застосований експертний метод С. Кузика, в основу якого покладено бальний підхід. Автор пропонує оцінювати історико-культурні об'єкти на основі визначення їх рекреаційного значення, а також ступеня придатності та доступності їх для організації культурно-пізнавальних занять. Таким чином, автор досліджує не вартість конкретного історико-культурного об'єкту, а визначає пізнавальну цінність об'єкта, необхідну для організації рекреаційних занять. Згідно методики виділено 14 підгруп, які отримано внаслідок структуризації п'яти підвидів історико-культурних туристичних ресурсів. Кожному з них притаманний логічний набір показників, що оцінюються за п'ятибальною шкалою (1 – дуже низька; 2 – низька; 3 – середня; 4 – висока; 5 – дуже висока). Шляхом об'єднання покомпонентних

балів автор отримує інтегральний показник пізнавальної цінності історико-культурних туристичних ресурсів окремого поселення, за допомогою якого оцінюється коефіцієнт пізнавальної цінності, якому присвоюються наступні рівні пізнавальної цінності: 0,86–1,00 – унікальні; 0,65–0,85 – високоатраактивні; 0,45–0,64 – середньоатраактивні; 0,25–0,44 – малоатраактивні; менше 0,25 – неатраактивні. Застосування цієї методики дозволяє нам дослідити атраактивність історико-культурних туристичних ресурсів міської та сільських рад Турківського району. До складу району входять м. Турка, смт. Бориня та 65 сіл, які підпорядковуються 1 міській, 1 селищній та 31 сільським радам [31].

Дослідження історико-культурних об'єктів району вказує на наявність тут 24 архітектурних пам'яток, включених у Державний реєстр культурного надбання та 13 пам'яток місцевого значення [7]. В основному це дерев'яні церкви та дзвіниці XVI–XIX ст., які знаходяться в селах: Нижнє Висоцьке, Либохора, Верхня Яблунька, Комарники, Мохнате, Матків, Ісаї, Багнувате, Розлуч, м. Турка та інших.

Серед археологічних об'єктів слід вказати на: поселення XIV – XVII ст. (с. Завадівка); поселення періоду XII–XIII ст. і пізнього середньовіччя (с. Лосинець); поганські поховання (с. Ясіночки та Мельниче); стародавні кладовища на Риківських Гробищах, а на Ватащині – могила варварського ватажка Атілли; городище періоду Галицько-Волинського князівства та чернечий скит (с. Матків) та інші. Окрім матеріальних історико-культурних ресурсів слід відмітити наявність тут і нематеріальних (традиції, звичаї, промисли та ін.), які найбільше збережені у віддалених селах. Серед них: Івашківці (збережено традиції ткацтва); Ластівка (плетіння із соломи); Либохора (традиційне вівчарство); Мохнате (традиційне вівчарство та вирощування коней); Матків (традиційне вівчарство); Верхній Турів (традиційне плетіння килимів); Риків (накриття хат соломною, місцевий музичний народний колектив); Біньова (ткацтво, автентична кухня); Боберка

(плетіння з лози), а також села Вовче, Бітля. Цікавими для туристичного освоєння можуть бути і нафтові копальні в селах Лімна і Мала Волосянка та срібна штольня (село Івашківці). Дослідження території місцевих рад, згідно методики Кузика С.П., вказує на відсутність високоатракативних та унікальних територій (рис. 1.).

Рис. 2.2. Схема туристичної привабливості історико-культурних ресурсів Турківського району Львівської області [7].

Бальна оцінка історико-культурних ресурсів Турківського району вказує, що здебільшого територія є малоатрактивною з точки зору придатності історико-культурних ресурсів для туризму. Хоча слід відмітити, що дві сільські ради є середньоатрактивними і чотири ради наближаються до показника середньоатрактивності. Тому території цих сільських рад потрібно у повній мірі використовувати для розвитку туризму, а особливо культурно-пізнавального. На території інших сільських рад відвідування історико-культурних об'єктів можуть бути доповненням до основного виду відпочинку. Слід відмітити, що проведені дослідження дозволяють виділити території для прокладання нових туристичних маршрутів та сприятимуть розвитку культурно-пізнавального туризму у Турківському районі.

Висновки до розділу 2. Аналіз туристичної діяльності у Львівській області показав, що об'єктивно область має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного розміщення та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалів і т.д. Проте існує і ряд факторів, які перешкоджають ефективному розвитку цього виду діяльності на сучасному етапі. При визначенні проблем розвитку галузі та шляхів їх вирішення слід оптимально поєднати соціальні потреби населення на оздоровлення та відпочинок із економічними вигодами.

Порівняльний аналіз історико-культурного туристичного рейтингу приміських районів засвідчив, що найбільший туристичний потенціал мають Жовківський, Пустомитівський і Городоцький райони. Також у дослідженні запропоновано удосконалений експертно-статистичний метод оцінювання рекреаційної привабливості території районів Львівської області.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ПРОПОЗИЦІЙ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА БАЗІ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Проблеми розвитку історико-культурного туризму у Львівській області

Львівщина посідає одне з провідних місць в Україні за кількістю об'єктів історико-культурної спадщини, які викликають значний інтерес у вітчизняних та іноземних туристів. Найбільше пам'яток історії та архітектури розміщено саме в обласному центрі, тобто у Львові (2500), а також у містах Жовкві, Белзі, Бібрці, Золочеві, Жидачеві, Самборі, Дрогобичі. Це пояснюється давнім освоєнням цієї території, віддаленістю від театрів воєнних дій минулого, порівняно високим економічним розвитком та значною густиною населення.

Щороку цей регіон відвідують безліч туристів, насамперед, з Центральної та Східної України, зі Західної та Східної Європи, країн Північної та Південної Америки, а також багатьох інших куточків світу. Найчастіше приїжджають туристи з Польщі, Німеччини, Австрії, Білорусі, США, Росії. Динаміку туристичних потоків у Львівській обл. зображено на рис. 3.1.

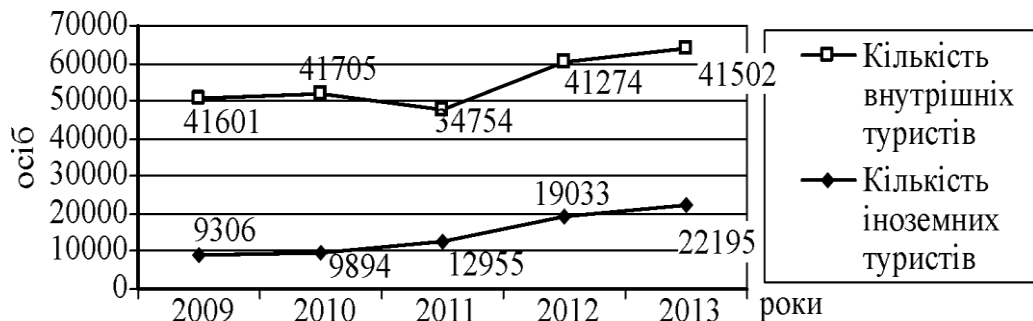

Рис. 3.1. Туристичні потоки у Львівській обл. [8]

Новизною відзначаються і музеї Львова, які пропонують театралізовані презентації виставок, а також грандіозне свято, яке приваблює не лише жителів Львова та околиць, а й безліч іноземців та вітчизняних туристів, "Ніч у Львові", коли, практично, всі музеї міста відчиняють свої двері вночі.

Популярністю користуються замки Львівщини, найбільш відвідуваними є Золочівський, Олеський та Підгорецький замки.

Регіон відомий як осередок художнього, літературного, музичного та театрального мистецтва. Сьогодні незаперечним свідченням культурного багатства є велика кількість театрів, концертних залів, творчих об'єднань, а також проведення численних мистецьких заходів.

У зв'язку з постійним зростанням кількості туристів, як іноземних, так і вітчизняних, у регіоні спостерігається збільшення кількості готелів та місць тимчасового проживання (рис. 3.2.).

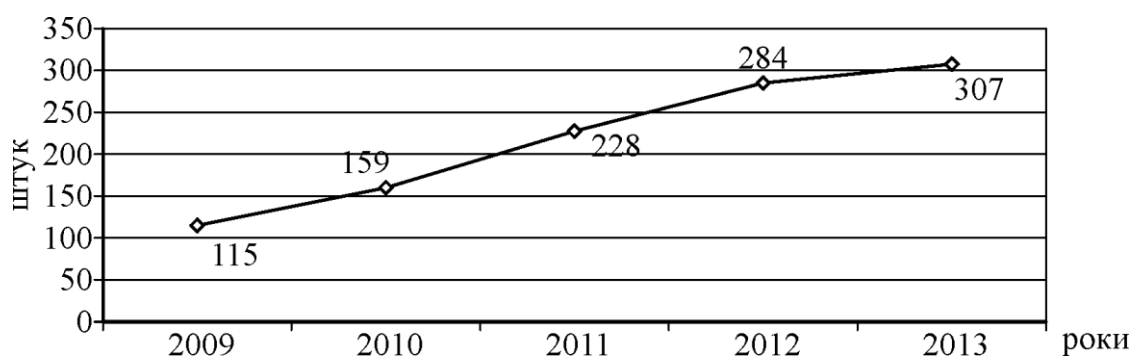

Рис. 3.2. Динаміка зростання кількості готелів у Львівській обл. [8]

Проте, анексія Криму Російською Федерацією та проведення антитерористичної операції на сході України негативно вплинуло на позитивну динаміку розвитку туристичної галузі у Львівській області, особливо у 2014 р. Так у 2014 р. вдвічі скоротилася кількість туристів, обслужених туристичними підприємствами, у 8 разів – кількість іноземних туристів, скоротився й внутрішній туристичний потік (табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Туристичні потоки у Львівську область (осіб), 2004-2018 рр.

	Кількість туристів, обслужених суб'єктами туристичної діяльності	Кількість іноземних туристів	Кількість внутрішніх туристів	Кількість екскурсантів
2004	118 811	23 759	66 505	64 913
2005	110 433	27 690	56 860	61 611
2006	115 060	31767	59 382	62 859
2007	142 607	34 591	81 871	82 734
2008	128 563	32 020	67 927	96 647
2009	90 756	11 233	44 455	112 450
2010	93 553	8 427	44 409	140 680
2011	117 242	9 478	49 514	79 320
2012	143 610	14 062	52 697	78 418
2013	109 947	9 306	41 601	79 695
2014	153 939	9 894	41 705	56 045
2015	128 709	12 955	34 754	17 974
2016	124 013	19 033	41 274	33 508
2017	188 520	16 162	40 828	22 184
2018	92 128	2 015	28 648	26 901

Джерело: [45]

Упродовж 2018 р. у Львівській області діяло 235 суб'єктів туристичної діяльності, що менше порівняно з 2017 роком на 13,6%. Із загальної кількості туристичних підприємств 52 – туроператори, 148 – турагентів, 35 – займались тільки екскурсійною діяльністю. Суб'єкти туристичної діяльності Львівщини у 2018 р. надали послуги 92,1 тис. осіб, що на 51,1% менше, ніж у 2017 році. Серед них кількість громадян України склала 97,8%, громадяни інших країн – 2,2%.

Попри значні потоки туристів та одну з найбільш розвинених туристичних інфраструктур України, Львівщина має безліч проблем, які перешкоджають

стабільному та позитивному розвитку культурного туризму:

- незадовільний стан туристичних об'єктів (занедбані та напівзруйновані пам'ятки замково-палацової культури; незадовільний матеріально-технічний стан закладів культури та мистецтва; відсутність

сучасних систем охорони, що призводить до втрати окремих цінних експонатів з музеїв, галерей);

- незадовільний стан доріг та відсутність під'їздів до багатьох туристичних об'єктів;

- низький рівень транспортних послуг усіх видів, особливо міжміського сполучення в межах області (відсутність інформації про розклад рейсів або складність її отримання, відміни рейсів, незадовільний стан транспортних засобів);

- недостатність інформаційно-маркетингового забезпечення просування туристичних та інвестиційних можливостей у сфері туризму та рекреації Львівської області:

1) нерозвиненість мережі туристичних інформаційних центрів (ТІЦ). Одним з основних елементів національного інституційного забезпечення сфери туризму є мережа ТІЦ, адже такі структури можуть в мінімально короткі терміни надати туристові практично будь-яку туристичну інформацію (наявність місць в готелях, популярні екскурсії, заклади харчування, розклад руху транспорту і т.д.). Особливістю ТІЦ є переважна частка безоплатних послуг, водночас саме ці організації є «обличчям» регіонального чи місцевого туристичного центра, формують позитивний імідж територій. Для Львівської області ТІЦ є важливим елементом інфраструктури, оскільки значна частка туристів є неорганізованими і потребують інформації. Проте ТІЦ у регіоні розміщені в більшості у м. Львові чи районних центрах, але не в усіх. Крім того діяльність окремих з них є частковою внаслідок відсутності фінансування;

2) брак консолідованого представлення туристично-рекреаційних можливостей та підприємств туристичної галузі на всеукраїнських та міжнародних туристичних та інвестиційних заходах для успішної промоції туристично-рекреаційного потенціалу Львівської області;

3) низька активність та ефективність просування нового туристичного бренду Львівщини «Львівщина – Дивовижні відкриття». Бренд презентували у листопаді 2014 р. проте не було зроблено зусиль для його активного просування у зимовий період, коли Львівщину відвідує велика кількість туристів;

- недостатність економічних, зокрема податкових та фінансово-кредитних стимулів для розвитку туризму, туристично-рекреаційного бізнесу, залучення інвестицій у туристичну галузь. Туристично-рекреаційна діяльність як потенційно можливий шлях підвищення добробуту населення, збільшення зайнятості, розвитку супутньої інфраструктури та збільшення інвестицій і, відповідно, зростання обсягів надходжень у місцеві бюджети є видом діяльності з достатньо тривалим терміном окупності та капіталовіддачі. Тому для реалізації як масштабних інфраструктурних проектів, так і проектів у сфері туризму та рекреації (будівництво готелів, санаторно-курортних закладів, бюветів, грязелікарень) необхідно розробити спеціальне законодавство (прийняти закон чи розробити програму) для залучення інвестицій, створення сприятливих податкових режимів діяльності для інвесторів, в тому числі місцевих підприємців, та налагодження ефективних форм державно-приватного партнерства у сфері освоєння природних ресурсів;

- недостатність фінансування та кваліфікованих спеціалістів для реставрації і відновлення історико-культурних, архітектурних пам'яток, раціонального використання та збереження туристично-рекреаційних і природних ресурсів;

- недосконалість та слабкість інституційного та нормативно-правового забезпечення розвитку туризму, що проявляється у відсутності науково обґрунтованого супроводу розвитку туристичної галузі, комплексної державної та відповідно й регіональних програм просування та інформаційного, маркетингового супроводу туризму; деталізованих

комплексних статистичних досліджень обсягів, структури, спрямованості туристичних потоків, тривалості туристичних візитів, обсягів та структури витрат туристів;

- слабка взаємодія органів місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо забезпечення розвитку туризму і рекреації в регіоні;

- недостатнє забезпечення професійними кадрами в галузі туризму і рекреації та неналежний рівень підготовки кадрів для туристичної галузі. В цьому контексті найбільш гострими є декілька аспектів: брак кадрів середньої та нижчої обслуговуючої ланки (у т.ч. зі знанням іноземних мов), аніматорів, недостатня кількість кваліфікованих спеціалістів та викладачів з досвідом стажування або роботи за кордоном з підготовки кадрів для туристичної галузі; несформованість системи підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів в туристичній галузі. Кількість спеціальностей туристичного спрямування обмежена, відсутні спеціальності пов'язані з розвитком зеленого туризму, культурного туризму, організаційного та фінансового менеджменту. Для підготовки вузькоспеціалізованих фахівців з туризму в районних центрах або великих селищах західних регіонів України необхідні тренінгові та консультативні центри на базі навчальних закладів та місцевих органів самоврядування для навчання і підвищення кваліфікації власників об'єктів сільського, зеленого, агротуризму та ремісничо-мистецького туризму. Проте таких центрів практично не має.

Попри всі переваги культурного туризму, можна виділити і певні загрози для Львівщини як історичного та культурного регіону. Вони можуть себе виявляти у:

- невідповідному, руйнівному використанні культурно-історичного простору, який і є головним ресурсом культурного туризму;

- негативному впливові на соціокультурне середовище, обмежуючи форми і території соціокультурної діяльності та їх якість;

- формуванні нових стереотипів про країни походження туристів, розважальний туризм діє акультурно, комерціалізуючи стиль життя;
- посиленні впливів інфляції і корупції.

3.2. Перспективи розвитку історико-культурного туризму у Львівській області

Туристичний сектор Львівщини характеризується диверсифікованістю і наявністю можливостей для розвитку послуг у багатосезонному, внутрішньо- та зовнішньо-орієнтованому туризмі, також додатковим сприятливим чинником є якісна транспортна і соціальна інфраструктура регіону. Територія Львівської області характеризується помірним техногенним навантаженням – вона розташована на великому європейському водорозділі басейнів Балтійського та Чорного морів, її третина представлена гірськими місцевостями із привабливими для туристів ландшафтами та наявними можливостями щодо лікування, спорту й рекреації [33, с. 147]. Область є місцем зосередження великої за обсягами культурної спадщини: у ній зареєстровані понад 4 тис. пам'яток історії та культури, із них більше половини розташовані у самому Львові, визнаному містом культурної спадщини ЮНЕСКО. Крім того, сприятливим чинником для залучення туристів із країн Центральної та Східної Європи є розташування регіону на перехресті транспортних й історико-культурних комунікацій, які об'єднують Україну та Польщу, Словаччину, Угорщину, Румунію.

Сукупність цих умов дає змогу розглядати й аналізувати туристичний сектор Львівщини як галузевий кластер. Його туристичний потенціал, як сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів, які формують інтерес до певної території і є основою для здійснення туристичної діяльності й формування туристичної пропозиції [6, с. 21], може бути реалізований лише за умови створення відповідних інституцій. Особливо це стосується

культурного туризму, для якого певні інституції є обов'язковою умовою становлення і розвитку.

У цілому, розглядаючи систему туристичної діяльності на Львівщині у контексті культурного туризму, можна стверджувати, що вона безпосередньо пов'язана з туристичним іміджем регіону, що формується за рахунок етно-фольклорного, історичного та зеленого туризму. Так, попри те, що етно-фольклорний, або фольклорний, туризм часто не представлений окремими спеціалізованими туристичними продуктами, як компонент він присутній у широкому спектрі наявних на сучасний момент туристичних продуктів (турів, екскурсій тощо). Етно-фольклорний туризм спирається на туристичний імідж Львівщини як української історичної землі, одного із носіїв української національної ідентичності, «Українського П'ємонту» (разом з Івано-Франківщиною і Тернопільщиною), місця дій сил спротиву комуністичному режиму (разом з іншими регіонами Східної Галичини й Західної України у цілому). Компонентом туристичного іміджу Львівщини також є образ Львова як культурної столиці Західної України та зберігача традицій вікової культури, пов'язаною із Габсбурзькою імперією. Щодо своєї етнокультурної специфіки Львівщина є поєднанням культур її традиційних національних громад – польської, вірменської, єврейської, німецької тощо. Це відображається у перейнятті і взаємовпливові традицій, в особливостях етнографії і фольклору. Численні на Львівщині пам'ятки, які належать до історичної спадщини етнічних громад краю, стають об'єктами ностальгійних турів, які також можна віднести до етно-фольклорного різновиду культурного туризму [24].

Важливою складовою культурного туризму є зелений туризм (синоніми – сільський туризм, агротуризм, екотуризм) [23, с. 82], який є поширеним у світовій практиці засобом розвитку сільських територій, а також економічної і соціальної підтримки традиційних форм життя у сільській місцевості. У Львівщині розташований природний заповідник «Розточчя» площею 2084,5

га, два національні природні («Яворівський», «Сколівські Бескиди») та три ландшафтні парки («Верхньодністровські Бескиди», «Надсянський», «Знесіння»), а також 37 заказників. Також до мережі природних резервацій відносяться 48 заповідних урочищ, 261 парк – пам'ятки садово-паркового мистецтва та 176 пам'яток природи, що загалом формує значні потенційні можливості для розвитку зеленого туризму [32, с. 125]. На Львівщині також сформовані регіональні кластери зеленого туризму – «Оберіг», «Кам'янець», «Екотур».

Ефективність розвитку культурного туризму безпосередньо залежить від діяльності закладів культури й мистецтва, розвитку ділових зв'язків тощо. Так, ділові зв'язки у межах культурного туризму охоплюють індустрію MICE – «Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions». На практиці вони включають широке коло можливих заходів у напрямках громадських контактів (візити, з'їзди), наукових подій (конференції, семінари, симпозиуми, конгреси), комерційних презентацій (виставки, ярмарки), професійних та інших контактів [40, с. 212]. На Львівщині організатором бізнес-подій часто виступає «Клуб ділових людей», у м. Трускавець із 2002 р. проводиться традиційний регіональний бізнес-форум [17, с. 178]. Крім розвитку ділових зв'язків, збільшення туристичних потоків до Львівщини стимулюється, зокрема, програмами транскордонного співробітництва у просуванні та розвитку культурного туризму. У цьому контексті знаковим для Львова був Міжнародний проект «Східноєвропейські перлини: створення та просування продуктів міського культурного туризму в транскордонному просторі», який об'єднав шість міст – Львів, Івано-Франківськ, Коломию та польські міста – Люблін, Замостя, Пшеворськ. Проект був частиною більш широкої програми транскордонного співробітництва України, Польщі та Білорусі і мав за мету просування міського культурного туризму.

Насамкінець варто наголосити, що культурний туризм є широко представленим у туристичних продуктах, які пропонують ознайомлення зі

Львівською областю не лише як місцем унікальної міської культури, а й як територією для відпочинку в гірській місцевості (Славське, Волосянка, Тисовець, Орявчик та ін.). Важливо також вказати про вагомую роль у формуванні туристичного потенціалу Львова бренду «традиційної львівської гостинності». Безсумнівно, у межах України набув поширення імідж Львівщини, який сформувався на регіональних особливостях побутової культури, зокрема культура спілкування жителів регіону розглядається як вияв традиційної ввічливості, яка створює основу для комфортного спілкування туристів. Ці ж міркування справедливі не лише щодо культурного, а й лікувально-оздоровчого туризму, оскільки цей вид туризму передбачає відносно тривале (з оздоровчими цілями) перебування туристів у курортних містах і селах Львівщини (Трускавці, Моршині, Сходниці, Немирові та ін.), що передбачає ознайомлення і з місцевою культурною спадщиною.

З метою ефективного використання потенціалу туризму Львівщини необхідно проводити регіональну політику, спрямовану на використання можливостей Львівської області як туристичного регіону в наступні роки. Серед заходів поширення позитивного іміджу туристичного регіону та реалізації нагромадженого туристичного потенціалу Львівщини доцільно реалізувати наступні:

1. Ініціювати збільшення обсягів та практик використання механізмів державно-приватного партнерства, у т. ч. у формі концесій, для реалізації проектів з модернізації туристичної та транспортної інфраструктури, освоєння природних ресурсів (джерела мінеральних вод, лікувальних грязей), реконструкції, збереження та реставрації культурних пам'яток; розробити механізм надання туристичних об'єктів та природних ресурсів у довготривалу оренду за умов капітальної реставрації, належного утримання пам'яток архітектури, відкритого доступу до них, забезпечення умов збереження екології.

2. Подавати заявки на проведення великих заходів спортивного (світового та європейського рівня) та гуманітарного характеру (музичні, пісенні фестивалі та конкурси, тематичні фестивалі, виставки та ін.) з метою забезпечення завантаженості готелів, розвитку внутрішнього туризму, зокрема активізації соціального, інвентивного, ділового, молодіжного видів туризму.

3. Розробити та реалізувати регіональні і місцеві програми розвитку інвестиційної діяльності на територіях депресивних та гірських районів Львівської області, які володіють істотним туристично-рекреаційним потенціалом, спрямовані на заміщення державного бюджетного фінансування проектів розвитку їх економік (у т. ч. з визначенням серед пріоритетних сфер інвестування туристично-рекреаційного комплексу) шляхом створення інвестиційних фондів, кластерів, інших об'єктів інвестиційної інфраструктури, залучення коштів іноземних інвесторів, трудових мігрантів. Для стимулювання залучення інвестицій у туристично-рекреаційну сферу гірських районів та депресивних селищ необхідно скористатись успішним зарубіжним досвідом.

4. Розробити організаційно-економічні заходи стимулювання розвитку системи підготовки, перепідготовки спеціалістів та підвищення кваліфікації кадрів у туристичній сфері, включаючи залучення іноземних спеціалістів та фахівців до навчального процесу, розвиток «дефіцитних» спеціальностей на туристичному ринку (аніматорів, середнього та нижчого обслуговуючого персоналу для готелів та ресторанів тощо). Сформувати мережу тренінгових та консультативних центрів на базі навчальних закладів та місцевих органів самоврядування для навчання і підвищення кваліфікації власників об'єктів сільського, зеленого, агротуризму та ремісничо-митецького туризму.

5. Ініціювати регіональними та місцевими органами влади методичних інформаційно-комунікаційних заходів, спрямованих на поширення серед місцевого населення, туристичних операторів та агентів, підприємств

готельно-ресторанного бізнесу та санаторно-курортної справи, потенційних інвесторів позитивного європейського та вітчизняного досвіду створення садиб зеленого туризму, туристичних кластерів, підвищення рівня завантажуваності закладів розміщування, освоєння природних (в тому числі лікувальних) ресурсів.

б. Активізувати діяльність з популяризації можливостей і переваг туристично-рекреаційного комплексу Львівської області шляхом ширшої участі у регіональних, національних та міжнародних виставках, салонах, ярмарках, форумах представників туристичного бізнесу, готельно-ресторанного господарства, санаторно-курортних закладів, закладів культури та мистецтва, що сприятиме збільшенню потоку внутрішніх та іноземних туристів, залученню інвестиційних ресурсів для реалізації нових проектів у сфері туризму і рекреації на Львівщині.

Для ефективної популяризації туристично-рекреаційного потенціалу Львівської області необхідно:

- представникам обласних/місцевих відділів та департаментів з розвитку туризму, рекреації та культури приймати участь у всеукраїнських, обласних та міжнародних виставках, ярмарках, салонах консолідованим стендом Львівської області, рекламувати як окремі туристично-рекреаційні об'єкти, так і кластерні угруповання з надання туристичних послуг;

- проводити активну сезонну рекламну кампанію на національному телебаченні та телебаченні іноземних країн, спрямовану на промоцію зимового, літнього та культурного відпочинку, відпочинку для різних вікових груп, спеціалізованого туризму у Львівській області;

- здійснювати активну промоцію нового туристичного бренду Львівщини, а поміж того розробити та просувати бренд «7 чудес Львівщини» в інформаційному просторі України та іноземних країн для просування окремих туристичних продуктів та реклами туристичних об'єктів, які носять культурну, історичну, архітектурну чи природну цінність;

- регулярно оновлювати туристичну інформацію на туристичному порталі Львівської обласної державної адміністрації, складати, публікувати та поширювати календар туристичних та культурних подій у Львівській області (а не лише календар подій Львова).

Отже, розвиток індустрії культурного туризму у Львівській обл. потребує підтримки щодо узгодженого розвитку цієї сфери усю Україну. У регіоні необхідно розвивати активну співпрацю державного та приватного секторів з метою підтримки туристичного сектора Львівщини, посилювати рівень інформованості туристів про культурно-історичні принади регіону. Формування ефективної рекламної кампанії, проведення тендерів щодо реставрації та популяризації об'єктів культурної спадщини допоможуть вирішити безліч проблем, пов'язаних із руйнуванням пам'яток історії та культури, а також сформуванню та посилити позитивний імідж області.

Для повноцінного ознайомлення туристів з культурно-історичною спадщиною доцільним є розширення мережі меморіальних музеїв і музейних комплексів у рамках національної системи туристично-екскурсійних маршрутів. Створення тематичних меморіальних музеїв чи комплексів є найефективнішою формою пристосування пам'яток історії до функціонування в ролі екскурсійних об'єктів культурно-пізнавального туризму. У регіоні доцільно проводити подальші дослідження культурного туризму, розробляти та проводити перспективні проекти, які зможуть вивести галузь на новий рівень розвитку.

3.3. Програма заходів з розвитку туризму на базі історико-культурного потенціалу в регіоні

В Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, затвердженій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 року № 168-р, визначено, що єдиним шляхом розв'язання системних проблем у сфері туризму є стратегічно орієнтована державна політика, основним завданням якої є визначення туризму одним з основних пріоритетів держави, впровадження економіко-правових механізмів розвитку туристичної інфраструктури, інформаційно-маркетингових заходів з формування туристичного іміджу України. При цьому, слід наголосити, що така політика на регіональному рівні повинна формуватися та реалізовуватися з урахуванням сучасних технологій та засобів промоції, популяризації та розвитку туризму. З огляду на це, зважаючи на туристичний потенціал Львівщини, існує велика потреба у системному підході до розвитку туристичної галузі області та реалізації комплексу завдань та заходів.

Щоб ефективно вирішувати проблеми недостатнього рівня розвитку культурно-пізнавального туризму, є доцільним створити та виокремити як стратегічну ціль розробку маркетингових планів розвитку територій (районів та міст обласного підпорядкування), техніко-економічне обґрунтування розвитку історико-культурних, курортно-туристичних об'єктів, що мають унікальне значення як для місцевого позиціонування, так і для області, а в деяких випадках і для всієї країни, навіть міжнародної спільноти.

Створення іміджевих брендів має ґрунтуватися на: збереженні, раціональному використанні найвизначніших пам'яток історико-культурної спадщини, залученні їх до туристичної інфраструктури; розробці археологічних та історичних туристичних маршрутів; оновленні й доповненні експозицій, розвиткові виставкової діяльності музеїв; створенні

розвинутої історико-туристичної інфраструктури для поліпшення інформаційної та експозиційної значущості історичних об'єктів; збереженні й охороні пам'яток, вжитті заходів щодо запобігання порушенням установлених режимів їх використання.

Враховуючи виявлені проблеми в розвитку культурно-пізнавального туризму у Львівській області, була розроблена програма заходів з розвитку культурно-пізнавального туризму у Львівській області:

Мета програми: Перетворення туризму в одну з найбільш прибуткових галузей економіки Львівської області, що забезпечить значний внесок в соціально-економічний розвиток регіону шляхом збільшення дохідної частини бюджету за рахунок податкових та валютних надходжень, припливу інвестицій, збільшення кількості робочих місць, а також створення сприятливих умов для відпочинку мешканців і гостей регіону за умов збереження і раціонального використання культурно-історичної та природної спадщини.

Обґрунтування програми: Культурно-пізнавальний туризм ґрунтується на неослабному інтересі до величезного пізнавального потенціалу, що охоплює численні пам'ятки архітектури, історії, літератури, археології, включення в програму перебування участь у святах, обрядах тощо. Сучасний етап формування Львівської області та міста Львова як центру культурно-пізнавального туризму обумовлений новаціями в житті суспільства та спадкоємними традиціями. Це ставить високі вимоги до його організації, що має забезпечити створення культурно-освітнього центру, який відповідатиме міжнародним стандартам якості та комфорту міського середовища; збереження унікального архітектурно-ландшафтного комплексу історичного центру, вдосконалення функціонально-планувальної організації згідно з сучасними тенденціями та перспективами розвитку туризму; відтворення та реконструкцію історичних містоформуючих ансамблів, що є найбільш привабливими для туристів.

- матеріально-технічна база: координація зусиль органів управління, підприємстві організацій у реставрації об'єктів туристського показу; Залучення бізнесу у вирішення проблеми збереження пам'яток історії та культури; Передача об'єктів показу в оренду експлуатуючим їх господарюючим суб'єктам з наданням обов'язків по утриманню, реконструкції та облаштування об'єктів; Комплексні інвестиційні проекти (розвиток інфраструктури за рахунок їх включення до складу комплексних турів); Активізація інвестицій в інфраструктуру в тому числі за рахунок створення локальних туристських комплексів і розвитку супутньої інфраструктури (дорожньої мережі, комунікацій, енергетичній, соціальної інфраструктури).

- маркетинг та рекламної інформаційне забезпечення: розвиток Internet-маркетингу; Створення і просування туристських брендів на базі унікальних тур продуктів культурно-пізнавального спрямування; Розробка програм, проведення маркетингових досліджень попиту і пропозицій, оцінку і прогнозування кон'юктури туристського ринку; Рекламно-інформаційний супровід; Вдосконалення системи діяльності туристичноінформаційних центрів; Підготовка та видання друкованих рекламної інформаційних матеріалів про культурно-пізнавальний потенціал Львівської області (буклети, каталоги та ін.).

- недостатня розробка туристських маршрутів: розробка турів, не пов'язаних з традиційними об'єктами показу і задіяння не використовуваного потенціалу; Розробка нових туристських маршрутів культурнопізнавального спрямування; Оновлення старих туристських маршрутів додаванням раніше не використовуваних об'єктів культурнопізнавального туризму регіону; Включення об'єктів туристського показу і турів в турпакети і системи турів, що пропонуються найбільшими туроператорами.

- реставрація та консервація пам'яток архітектури Львова та області: підвищення привабливості пам'яток архітектури для громадян України та

іноземних гостей; Проведення інвентаризації об'єктів традиційної культурної спадщини регіону; Збереження дерев'яної та сакральної архітектури.

- відродження традиційних місцевих ремесел та історикокультурних ареалів: проведення конкурсів народної творчості; Підтримка діяльності шкільних гуртків народних ремесел; Розвиток традиційних народних промислів; Популяризація елементів традиційної культури.

- підтримка культури та мистецтв меншин: підтримка існуючих та створюваних творчих колективів у місцях компактного проживання національних меншин; Сприяння участі аматорських колективів національних меншин, окремих виконавців району у конкурсах та фестивалях.

- розвиток музейнокультурної сфери на основі впровадження сучасних інформаційних систем: створення ефективного регуляторного та інституційного середовища в музейній сфері; Підвищення кваліфікації працівників в сфері управління культурою та мистецтвом; Впровадження сучасних інформаційних продуктів (в т.ч. додатків до смартфонів).

- підготовка кадрів: перепідготовка кадрів та підвищення кваліфікації за участю залучених спеціалістів; Реалізація тренінгів без відриву персоналу від виробничої діяльності; Впровадження системи замовлень на підготовку фахівців; Закордонні стажування фахівців у сфері туризму та викладацьких кадрів в рамках міжнародних проектів та корпоративних обмінів; Вдосконалення навчальних процесів з підготовки кадрів (орієнтація на потреби ринку).

Очікувані результати від реалізації програми: Створення конкурентоспроможного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити потреби населення в активному і повноцінному відпочинку, залученні до культурних цінностей, розширенні світогляду і контактів населення, а також забезпечення на цій основі комплексного розвитку Львівського регіону та міста Львова та його соціально-економічних інтересів

при збереженні екологічної рівноваги та раціональному використанні культурної і природної спадщини. Підвищення ролі туризму у формуванні економічних показників міста і регіону, зокрема за рахунок збільшення кількості робочих місць, податкових надходжень у міський та державний бюджети, припливу іноземної валюти

Висновки до розділу 3. Зважаючи на об'єктивні сприятливі передумови та окремі негативні аспекти розвитку туризму на Львівщині, розвиток управління індустрією культурно-пізнавального туризму у Львівській області потребує підтримки щодо узгодження розвитку цієї сфери усієї України. До 70% об'єктів культурної спадщини перебуває в незадовільному стані (кожен десятий об'єкт в аварійному) та потребує проведення робіт з реставрації або реконструкції, облаштування для туристичних відвідувань.

В Україні не в повній мірі використовується історико-культурна спадщина для формування спільної ідентичності, консолідації громадян різних регіонів, формування позитивного іміджу держави.

Позитивних зрушень можна досягти завдяки інтенсивній розбудові туристичної інфраструктури, співпраці державного та приватного секторів у сфері популяризації туристичного потенціалу регіону. Сприяння розвитку туристичного продукту та ефективній реалізації державної та регіональної політики в галузі туризму. Виконання передбачених заходів дасть змогу забезпечити зростання туристичних потоків і надходжень від туристичної діяльності; збільшити зайнятість населення у туризмі та суміжних галузях; популяризувати Львівщину як територію для культурно-пізнавального туризму, безпечну для подорожей, створити сприятливі економіко-правові й організаційні умови для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в туристичну сферу.

РОЗДІЛ 4. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРОПОЗИЦІЙ З РОЗВИТКУ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

4.1. Розробка історико-культурного туру у Львівську область, як захід з розвитку туризму в регіоні

Культурний туризм виступає одним із засобів інформування громадян про інші регіони України та нівеляції стереотипів. Культурний туризм включає відвідання історичних, культурних або географічних визначних місць України. Основна мета даних мандрівок – ознайомлення з пам'ятками історії, архітектури, мистецтва; природними та етнічними особливостями; сучасним життям народу і т.п.

Задля покращення розвитку історико-культурного туризму Львівщини, одним з заходів є розробка та проведення нових культурно-пізнавальних турів за доступними цінами в часи кризи.

Тур «Неймовірні замки Львівщини». Огляд найкращих замків Львівщини: Свірзький, Золочівський, Підгорецький та Олеський замки.

У с. Свірж Львівської обл., в надзвичайно мальовничій місцевості, розташована унікальна пам'ятка оборонної архітектури – Свірзький замок. Фортеця стоїть на пагорбі, що над ставком. Захищена водою з трьох боків, міцними стінами та оборонною вежею вона творить комплекс, який завдяки вдалому розміщенню та гармонії архітектурних форм є одним з найкрасивіших в Україні.

Більшість дослідників відносять першу згадку про Свірж до 1427 р., коли містечко відвідав польський король Владислав II Ягайло. Однак журнал «Spotkania Świrzan», в якому описується історія Свіржа наводить більш ранню дату – 1416 р., саме тоді згадується поселення, що мало назву Szwyrzcz.

У 1443 р. Свірж стає власністю родини Романовських. Про саму родину мало що відомо, окрім того, що за їх наказом у 1449 р., немаленьке на той час місто було розмежоване на місто та село із однойменними назвами – Свірж. Деякі дослідники також вважають, що саме тоді в Свіржі могли виникнути перші оборонні укріплення на замковій горі.

В середині XV ст. (орієнтовно в 1453 р.) місто переходить у власність родини Свірзьких. Враховуючи те, що поселення з такою назвою виникло задовго до володіння ним цього роду, можна припустити, що Свірзькі взяли собі таке прізвище оскільки Свірж був їхньою головною резиденцією.

Замок був і є об'єктом численних кінозйомок, найвідомішою з яких є фільм «Д'Артаньян та три мушкетери». Неподалік фортеці також знаходяться костел Успіння Богородиці (1546р.) та руїни оборонної вежі (1484р.).

Золочівській замок збудований у першій половині XVII століття. Замок представляє неоголандський тип оборонних споруд і належить до пам'яток типу "palazzo in fortezza", тобто поєднує функції оборони і житла. Оборонні споруди Золочівського замку – це вали, бастіони, надбрамна вежа, міст і рavelін. З часів заснування збереглися вали, бастіони, частково надбрамний корпус, а ravelін і міст – це реконструкція.

Замок Якуба Собеського побудований за проектом невідомого архітектора. У 1686 р. на замовлення короля Яна III Собеського був відновлений і оздоблений творами мистецтва. Від багатого спадку у 1801 році залишилось небагато – лише невеликі землі з замком. Відтоді кілька разів змінювались власники, поки замок не став власністю держави. У замковому дворі збереглися донині лише Китайський палац, великий житловий палац і значно перебудована у кінці XIX століття надбрамна вежа.

Китайський палац у Золочівській замку збудовано в кінці XVII століття. Спочатку це була так звана галерея – ротонда з вісьмома колонами зі сторони головного фасаду і балконом довкола. На другий поверх вхід був

через міст з валу. У XVIII столітті добудовують бічні прибудови і називають будівлю Китайським палацом. рельєфи над дверима і вікнами другого поверху ротонди збережені. Вдалося відтворити і внутрішню забудову. У відреставрованому Китайському палаці Золочівського замку 21 травня 2004 року відкрито Музей східних культур. У центральній двоповерховій частині Китайського палацу – ротонді – інтер'єрна частина і чайний зал.

Одним з найцікавіших експонатів у Золочівському замку є камені з зашифрованими написами. Написи датові кінцем XIV-поч. XV століття, не мають аналогів, поки що не відчитані. Камені привезли з околиці Золочева – села Новосілки.

Велику цікавість у туристів викликають таємничі камені тамплієрів з двома вінками, які здійснюють найзаповітніші мрії.

Палац в Підгірцях — побудований протягом 1635-1640 рр. під керівництвом відомого архітектора Андре дель Аква за вказівкою коронного гетьмана Станіслава Конєцпольського. Є одним із найкращих в Європі зразків поєднання ренесансного палацу з бастіонними укріпленнями.

Замок має форму квадрата. Зі сходу, півдня і заходу замок оперізує смуга оборонних укріплень, оточена глибоким ровом та земляними валами.

На місці теперішнього замку існували більш давні укріплення, які згадуються під 1530 р. На замовлення коронного гетьмана Станіслава Конєцпольського, який купив його в 1633 р. у Підгорецьких, відомий архітектор фортифікацій Гійом Левассер де Боплан створює проект укріплень, а Андреа дель Аква двоповерхового палацу з триповерховими павільйонами по боках і вежею, в стилі бароко та пізнього ренесансу. Будівництво велося протягом 1635-1640 р.р. Службові приміщення утворювали квадратний двір з терасою пристосованою до оборони. З трьох боків палац був оточений глибоким ровом, з північного боку, зверненого до долини, він мав гарну терасу з балюстрадаю і скульптурами.

До 1939 р. тут діяв приватний музей князів Сангушків. В 1940 р., з приходом радянської влади, замок-палац передається Львівському історичному музею. Під час Другої Світової війни палац сильно постраждав. В 1945 р. він був розграбований військовослужбовцями Золочівського гарнізону. В 1947 р. музей було закрито і в 1949 р. відкрито санаторій для хворих туберкульозом. В 1956 р. в Підгорецькому замку стається велика пожежа, яка знищує більшу частину внутрішнього оздоблення, після якої проводяться реставраційні роботи. Надалі тут існує санаторій.

Але в 1997 р., завдяки клопотанням громадськості та праці Б. Г. Возницького, Підгорецький замок передають Львівській галереї мистецтв. Того ж року створюється благодійний фонд відродження Підгорецького замку, який очолює Б. Г. Возницький. В фондах галереї збереглося 85% речей з замку, які планується туди повернути і розмістити у відновленому палаці музей інтер'єрів.

Пам'ятка архітектури XIII-XVIII ст. У 2-й пол ХУ ст. Олеський замок перестав бути оборонною спорудою і перетворився у резиденцію магнатських родів – Даниловичів, згодом Собеських, Жевуських. У 1629 р. в Олеському замку народився майбутній король Польщі Ян III Собеський.

Експозиція замку представляє вітчизняне мистецтво X-XIX ст. Тут зібрано ікони, безцінні твори живопису, скульптури, ужиткового мистецтва (зокрема, меблі та гобелени). Особливу вартість має збірка скульптури ХУІ-ХУІІІ ст., українського портрету ХУІ-ХІХ ст. В комплекс, крім замку, входить колишній монастир капучинів з костелом св. Йосифа (1739 р., архітектор – Мартин Добравський). В монастирі позташована експозиція ренесансної скульптури, є виставкові зали та студійні фондосховища, в яких зберігаються колекції дерев'яної скульптури 15-20 ст. За легендою вночі замком гуляють душі закоханих Адама Жолкевського та дочки власника замку Марціани.

Окрасою Олеська є також монастир капуцинів із костелом святого Антонія (1739р.) та готичний костел святої Трійці (1545р.).

Технологічна карта – документ, який визначає логічну послідовність перегляду екскурсійних об’єктів на маршруті. Фактично, тут міститься інформація про те, як провести екскурсію, як краще організувати показ пам’яток, які методичні прийоми слід застосувати для того, щоб екскурсія пройшла найбільш успішно. Технологічну карту історико-культурного туру по Львівській області наведено у табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Технологічна карта туристської подорожі

Назва туристичної організації	ТОВ «Happy Travel»
Назва маршруту	«Неймовірні замки Львівщини»
Основні пункти маршруту	Львів – Свірж – Золочів – Підгірці – Олесько – Львів
Вид транспорту	Автобус
Кілометраж	202,4 км
Тривалість маршруту в днях (календарних)	1
Кількість туристичних груп	1
Всього туристів по маршруту	15
Затрати по екскурсійному обслуговуванню	300 грн
Тривалість роботи керівника туристичної групи	1 день
Вартість путівки на туристичну групу	50754 грн
Вартість путівки на одну особу	4060 грн

Джерело: розроблено автором.

Інформаційне забезпечення програми туру.

Тур є ринковим продуктом туристичних підприємств, формою, яку набуває споживання послуг, матеріальних і нематеріальних благ, заходом, який реалізує мету подорожування і в той же час результатом діяльності тур фірми, джерелом її прибутку. Складовими туру є маршрут, програма та комплекс послуг по життєзабезпеченню туриста, в межах яких реалізується на відповідному якісному рівні мета подорожування. Маршрут і програма забезпечують мету подорожування, а заходи з життєзабезпечення туриста під час подорожування – безпеку та комфортність при реалізації цієї мети.

Тури, які розробляються туроператорами, повинні відповідати таким принципам:

- безпека (всіх складових і на всіх етапах проходження туру);
- комфортність (задоволення життєвих потреб в проживанні, харчуванні, транспортуванні та інших послугах на рівні, по можливості не нижчому ніж в постійному місці проживання), тобто забезпечення якісного обслуговування під час подорожування;
- ергономічність (відповідність тур продукту та його складових фізіологічним та психологічним потребам туриста);
- достатність послуг, що пропонуються для задоволення потреб туриста під час подорожі, для реалізації мети подорожі;
- категоріальна відповідність (всі складові тура повинні відповідати заявленому класу обслуговування);
- конкурентноздатність (забезпечення прибутковості в діяльності тур фірми).

Туроператори можуть укладати договори на надання послуг проживання лише з юридичними та фізичними особами, що мають сертифікати відповідності на послуги, які підлягають обов'язковій сертифікації відповідно до законодавства.

Туроператор, з яким турист укладе угоду для відпочинку зобов'язаний надавати в повному обсязі туристичні і (чи) транспортні послуги, замовлені тур агентом і підтвержені туроператором на умовах даного Договору.

У випадку неможливості розміщення туристів у попередньо заброньованих готелях, інших об'єктах розміщення, туроператор розміщує туристів в готелі тієї ж чи більш високої категорії без додаткової доплати.

Має бути надана інформація про ціни на туристичні послуги, що надаються туроператором, необхідні рекламні й інформаційні матеріали, проспекти, каталоги. Також обов'язково туроператор має надавати тур агенту ваучер з зазначенням умов туру, страховий поліс і авіаквиток (якщо зобов'язання по оформленню таких документів взяв на себе туроператор) не пізніше останнього робочого дня до початку туристичного обслуговування в офісі туроператора чи безпосередньо туристам на місці початку туристичного обслуговування за 2 години до відправлення, за умови повної оплати вартості туру. Початком туристичного обслуговування вважається час відправлення літака (автобуса, поїзда).

Туроператор не несе відповідальність:

- за несвоєчасну, неповну чи неправильну оплату рахунків тур агентом;
- за несвоєчасне внесення змін чи ануляцію заявки тур агентом;
- за надання тур агентом в заявці помилкових відомостей про туристів чи умов їх туристичного обслуговування;
- за несвоєчасну передачу тур агентом туристу отриманих у туроператора документів, необхідних для туристичного обслуговування;
- за ненадання тур агентом туристу повної та достовірної інформації про туристичне обслуговування;
- за відсутність у туриста відповідних документів (ваучера, авіаквитка, страхового полісу тощо), виданих останньому тур агентом;

- за відмову туристу і (чи) особам, що прямують разом з ним у в'їзній візі Консульськими службами іноземних держав і неможливість, у зв'язку з цим, подорожі. У такому випадку туроператор не повертає фактично сплачені грошові кошти (авіаквиток, вартість проживання і т.п.), у зв'язку з неможливістю контролювати і впливати на діяльність і правила відповідних посольських і консульських установ іноземних держав.

- за відсутність у туриста належним чином оформленого закордонного паспорта до початку туристичного обслуговування, а також документів, необхідних для вивезення за кордон дітей;

- за зняття туриста з рейсу під час проходження митного і прикордонного контролю, а також за розпорядженням місцевої влади чи інших установ, організацій;

- за скасування чи зміну часу відправлення і пункту призначення авіарейсів (руху поїздів та автобусів) і пов'язаних з цим змін програми туру;

- за збитки, що нанесені туристом у період туристичного обслуговування;

- за збереження багажу туриста.

Для того, щоб тур був успішним, компанія, з якою ви будете відпочивати, оголосить вам свої зобов'язання щодо наданих послуг. Компанія відповідає за інформаційне забезпечення туру, за якість і безпеку туристичних послуг, що надаються. Програма історико-культурного туру «Неймовірні замки Львівщини» наведена у табл. 4.2.

Таблиця 4.2.

Програма історико-культурного туру «Неймовірні замки Львівщини»

Дата	Час	Програма туру
04.03.2021	8:00	Зустріч туристичної групи на автовокзалі м. Львова, знайомство з супроводжуючим, розсадка туристів в автобус, виїзд до с. Свірж Львівської області.
	09:00	Прибуття до с. Свірж, сніданок в ресторані «Тераса Едем».
	11:00	Екскурсія Свірзьким замком.
	13:00	Огляд храму Успіння Богородиці.
	14:00	Огляд церкви Покрови Богородиці.
	15:00	Обід, вільний час.
	21:00	Зустріч туристичної групи біля автобусу, розсадка туристів в автобус, виїзд до м. Золочів.
	22:00	Прибуття до м. Золочів, трансфер до готелю, заселення в готель «Zolota Pidkova», ночівля.

Продовження табл. 4.2.

05.03.2021	10:00	Сніданок в ресторані готелю.
	12:00	Експерсія Золочівським замком.
	14:00	Огляд костелу Вознесіння, обід в ресторані «У Шептицьких».
	16:00	Огляд Золочівського двору, вільний час.
	20:00	Зустріч туристичної групи біля автобусу, розсадка туристів в автобус, виїзд до с. Підгірці.
	20:30	Прибуття до с. Підгірці, трансфер до готелю, заселення в готель «Джерело», ночівля.
06.03.2021	10:00	Сніданок в ресторані готелю.
	11:30	Експерсія Підгорецьким замком.
	13:30	Експерсія храмом Св. Йосифа і Воздвиження Чесного Хреста, обід в ресторані готелю, вільний час.
	21:00	Ночівля в готелі «Джерело».

Продовження табл. 4.2.

07.03.2021	10:00	Зустріч туристичної групи біля автобусу, розсадка туристів в автобус, виїзд до смт. Олесько.
	10:20	Прибуття до смт. Олесько, сніданок в ресторані «Гридниця»
	11:30	Екскурсія Олеським замком.
	13:00	Огляд барокового монастиря капучинів, обід в ресторані «Гридниця».
	15:00	Прогулянка в історико-культурному заповіднику «Давній Пліснеськ», вільний час.
	18:00	Зустріч туристичної групи біля автобусу, розсадка туристів в автобус, виїзд до м. Львова.
	19:20	Прибуття у м. Львів.

Джерело: розроблено автором

Інформаційний листок до туристської путівки «Неймовірні замки Львівщини».

Інформаційний листок – містить розділи обов'язкової та додаткової інформації за маршрутом, призначеної для туриста, і є невід'ємним додатком до путівки або ваучеру.

Таблиця 4.3.

Параметри	Характеристика
Назва країни перебування	Україна
Найменування міст/місць перебування	Львів, Свірж, Золочів, Підгірці, Олесько
Державний устрій країни перебування	Парламентсько-президентська республіка
Столиця	м. Львів
Великі міста	Київ, Запоріжжя, Луганськ, Херсон
Релігія	Православна
Коротка інформація про транспортне обслуговування під час подорожі та заклади харчування	Вид транспорту під час подорожі – автобус. Заклади харчування – кафе.
Розважальна та анімаційна програма під час подорожі	Відсутня
Корисні поради туристам	Щоб Вам було комфортно — радимо взяти в дорогу: одяг, який не мнеться, простирадло, взуття на низьких підборах, теплі шкарпетки, захисні окуляри, легкий плащ-дошовик, продукти харчування тривалого зберігання, ліки (якщо потрібно), електроприлади. Не радимо брати – понад одного блоку сигарет, понад 1 літра міцних спиртних напоїв, дорогі прикраси.
Рекомендації з правилами поведінки при здійсненні поїздки	Всі гідни на маршруті — професіонали. Але в кожній групі завжди буває кілька туристів, які, напевно, знають все краще, ніж гід. Якщо це — Ви, постарайтеся, все ж, не перебивати гід під час екскурсії, якщо це — Ваш сусід, спробуйте ввічливо попросити знавця не перебивати.

Продовження табл. 4.3.

	Ні в якому разі не запізнюйтесь до певної години і місця збору групи. Не змушуйте всю групу чекати Вас, не змушуйте шоферів і гід хвилюватися, що з Вами

	щось сталося, і стримувати у подальший шлях групу. І, звичайно, не соромтеся звертатися до гіда або супроводжуючому за порадами.

Джерело: сформовано автором

Під час історико-культурного туру по Львівській області були використані заклади розміщення, які наведені в табл. 4.4.

Таблиця 4.4.

Заклади розміщення в турі

№	Назва	Типи номерів	Оснащення номерів	Послуги	Вартість проживання, грн	Адреса
1	«Zolota Pidkova»** **	Люкс Стандартний двомісний номер Покращений двомісний номер Номер Делюкс	Душ, халат, туалетне приладдя, ванна кімната у номері, кондиціонер, опалення, телевізор, телефон, Wi-Fi	Бар, тераса, сад, пральня, паркінг, конферен ц-зал, масаж, ресоран	450 – 3500	Вул. Тернопільська , 7 В, Золочів, Львівська обл., 80700
2	«Джерело»	Одномісний, двомісний, люкс	Система автономного опалення, телевізор, телефон, Wi-Fi	Ресторан, замовлен ня та доставка страв та напоїв з кафе безпосере дньо в номер	350 – 500 грн	траса Київ- Чоп 449 км., Урочище Бочка

Джерело: сформовано автором

У табл. 4.5. можемо побачити заклади харчування, котрі були використані в історико-культурному турі Львівщиною.

Таблиця 4.5.

Заклади харчування в турі

№	Назва	Характеристика	Вартість послуг, грн	Адреса
1	Ресторан «У Шептицьких»	Ресторан на 200 місць: 2 великі (80 і 60 місць) та 2 малі (15 і 25 місць) зали, бар, літній майданчик. Українська та європейська кухня.	Від 30 до 200	Вул.Кармелюка, 12, Золочів, Львівська обл., 80700
2	Ресторан «Гридниця»	Ресторан на 250 місць, 2 великі зали, літній майданчик. Українська та європейська кухня.	Від 30 до 300	вул. Замкова, 3, Олесько, Львівська область, 80533

Джерело: сформовано автором

Для проведення історико-культурного туру по Львівщині, був орендований автобус Mercedes Teamstar компанії «Перевізник».

Компанія «Перевізник» почала свою діяльність у 2007 році. Як молода компанія, вона починала з проведення одинарних пасажирських перевезень. Всі наступні роки компанія росла та розвивалась, розширюючи сферу послуг, автопарк та завойовуючи довіру споживачів.

Mercedes Teamstar:

- Рік випуску: 2005
- Клас: стандартний, покращений
- Колір: білий
- Оснащеність: оригінальний автобус (Німеччина), TV+DVD мікрофон, холодильник, подвійні вікна (склопакет).

Загальна протяжність маршруту, в кілометрах: 202,4 км

Тривалість маршруту, в годинах: 6

Тривалість маршруту, в календарних днях: 4

Схему руху автобусу висвітлено на рис. 4.1.

Маршрут — напрямок руху транспортного засобу при здійсненні перевезень між початковим і кінцевим пунктом.

Конфігурації шляху:

- кільцеві (початок і кінець маршруту знаходяться в тому самому географічному пункті перебування);
- лінійні (початок і кінець маршруту знаходяться в різних географічних пунктах перебування);
- радіальні (радіальні виходи прокладають, як правило, від основного маршруту для огляду цікавих туристсько-екскурсійних об'єктів, що лежать осторонь основного шляху. При цьому частину спорядження можна тимчасово залишити на зберігання в опорному пункті);
- можливе також поєднання кільцевих і лінійних маршрутів з радіальними (так звані лінійно-радіальні або кільцево-радіальні).

При розробці історико-культурного туру по Львівській області було використано кільцевий транспортний маршрут.

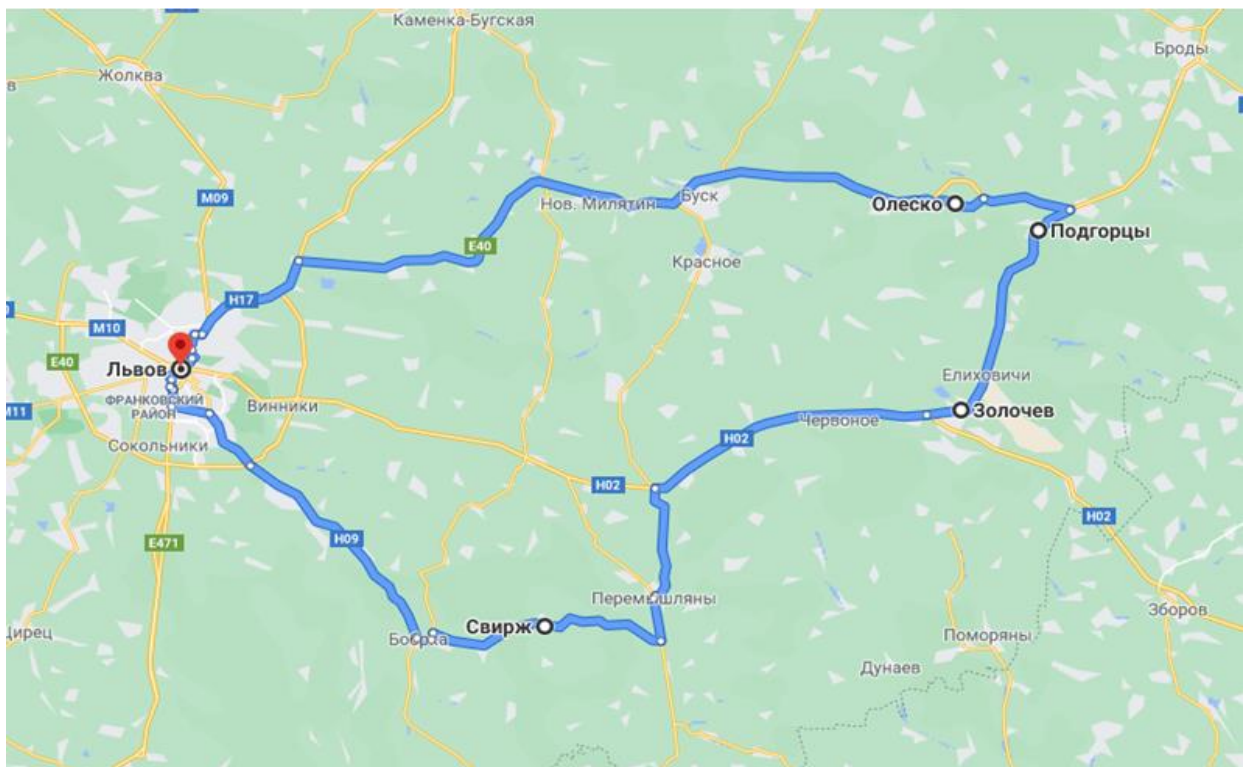

Рис. 4.1. Схема руху автобусу по маршруту «Неймовірні замки Львівщини»

Таблиця 4.6.

Калькуляція вартості автотранспортного маршруту

№	Назва стаття витрат	Кількість	Ціна	Сума, грн

п/п				
1	Витрати на паливо	256 л	22 грн./л	3942
2	Витрати на відрядження водієві	1 день	470 грн/день	470
3	Витрати на платні стоянки	5	30грн/парк увальна одиниця	150
4	Затрати на платні дороги	-	-	-
5	Амортизація	150 тис. євро/7 років	41.65 грн/1 день	41,65
6	Накладні витрати (екологічний збір, рекреаційний збір, санобробка, злив туалетів)	-	-	1800
7	Собівартість	1 день	-	6404
8	Прибуток	1 день	20%	1280
9	Загальна вартість автотуру	27851 грн		
10	Вартість у розрахунку на одну особу	1856 грн		

Джерело: розраховано автором

Розрахунки були проведені таким чином:

1) вартість ДП 22 грн./л по Україні (споживання паливно-мастильних матеріалів автобусами складає в середньому 10 л на 100 км);

2) витрати на відрядження визначаються як 20% від мінімальної заробітної плати на добу — по Україні, 75% від мінімальної заробітної плати на добу — за кордоном;

3) витрати на платні стоянки залежать від тривалості туру в днях, кількості зупинок протягом маршруту. Для зручності розрахунків слід брати середнє значення 30 грн./паркувальна одиниця;

4) амортизаційні витрати визначаються як співвідношення загальної вартості автобуса (150 000 євро) до кількості років його експлуатації (7 років). Отримуємо амортизаційні витрати на рік;

5) накладні витрати, аналогічно загально-експлуатаційним витратам, задаємо в розмірі 1800 грн.

Таблиця 4.7.

Графік руху автобуса

Час відправлення	Час прибуття	Населений пункт	Місце зупинки
День 1			
8:00	09:00	с. Свірж	Ресторан «Тераса Едем»
10:45	11:00	с. Свірж	Свірзький замок
12:50	13:00	с. Свірж	Храм Успіння Богородиці
13:50	14:00	с. Свірж	Церкви Покрови Богородиці
21:00	22:00	м. Золочів	Готель «Zolota Pidkova»
День 2			
11:45	12:00	м. Золочів	Золочівський замок
13:50	14:00	м. Золочів	Костел Вознесіння, обід, ресторан «У Шептицьких»
15:50	16:00	м. Золочів	Золочівський двір
20:00	20:30	с. Підгірці	Готель «Джерело»
День 3			
11:20	11:30	с. Підгірці	Підгорецький замок
13:20	13:30	с. Підгірці	Храм Св. Йосифа і Воздвиження Чесного Хреста
20:50	21:00	с. Підгірці	Готель «Джерело»

Продовження табл. 4.7.

День 4			
10:00	10:20	сmt. Олесько	Ресторан «Гридниця»
11:23	11:30	сmt. Олесько	Олеський замок
12:45	13:00	сmt. Олесько	Монастир капуцинів, ресторан

			«Гридниця»
14:40	15:00	с.мт. Олесько	Заповідник «Давній Пліснеськ»
18:00	19:20	с.мт. Олесько	Автовокзал м. Львова

Джерело: розроблено автором

Туризм надає вплив на збереження і розвиток культурного потенціалу, примушує брати активну участь в справі збереження і оздоровлення навколишнього середовища. Умовою розвитку туризму в регіоні є створення сприятливого організаційно-правового і економічного середовища для розвитку цієї галузі, формування конкурентоздатного на світовому ринку туристичного продукту на підставі ефективного використання природного і історико-культурного потенціалу як регіону так і України, забезпечення її соціально-економічних інтересів і екологічної безпеки.

Історико-культурний тур на одинь день «Неймовірні замки Львівщини» розрахований на зручність та доступну вартість для кожного туриста. Основною метою туру «Неймовірні замки Львівщини» є популяризація історико-культурного туризму в Україні, адже установи культури є носіями, зберігачами та творцями культурної спадщини та культурних благ кожного окремо взятого регіону. Вони володіють інформацією, фактами культурної спадщини і формують змістовну частину продукту культурного туризму.

4.2. Оцінка соціально-економічної ефективності запропонованих заходів

Розрахуємо калькуляцію туру «Неймовірні замки Львівщини» в табл. 4.8.

Таблиця 4.8.

Калькуляція туру «Неймовірні замки Львівщини»

№ з/п	Калькуляційна стаття	Показники		
		Кількість	Ціна	Вартість, грн
1	2	3	4	5
1.	Візи			
2.	Транспорт	15	1856	27851
3.	Проживання			
	Готель «Zolota Pidkova»	8	450	3600
	Готель «Джерело»	8	300	2400
4.	Харчування			
	Ресторан «У Шептицьких»	16	90	1440
	Ресторан «Гридниця»	16	75	1200
5.	Екскурсійне обслуговування	11	50	550
	Разом прямих витрат			37041
6.	Загальновиробничі витрати			2000
7.	Витрати на рекламу			0
8.	Виробнича собівартість			39041
9.	Прибуток (націнка)	30%		11712
10.	Вартість обслуговування групи			50753
11.	Ціна одного вучера без ПДВ			3383
12.	ПДВ	20%		677
13.	Ціна продажу одного ваучера з ПДВ			4060

Джерело: розраховано автором

Отже, з таблиці 4.8. випливає, що ціна ваучера на одну людину історико-культурного туру у Львівську область «Неймовірні замки Львівщини» становить 4 060грн.

Розрахунок доходу від реалізації туру проводиться, виходячи з кількості обслугованих туристів за період (сезон) і норми прибутку за кожен реалізований тур.

Для цього необхідно скласти орієнтовний план реалізації турів (табл. 4.9).

Таблиця 4.9.

План реалізації турів «Неймовірні замки Львівщини» на 2021 рік

Період	Кількість реалізованих турів	Дати заїздів
Березень	4	04.03-07.03 11.03.-14.03 18.03.-21.03 25.03-28.03

Квітень	4	01.04-04.04 08.04-11.04 15.04-18.04 22.04-25.04
Травень	4	06.05-09.05 13.05-16.05 20.05-23.05 27.05-30.05
Червень	4	03.06-06.06 10.06-13.06 17.06-20.06 24.06-27.06
Липень	4	08.07-11.07 15.07-18.07 22.07-25.07 28.07-31.07
Серпень	4	05.08.-08.08 12.08-15.08 19.08-22.08 26.08-29.08
Вересень	4	02.09-05.09 09.09-12.09 16.09-19.09 23.09-26.09
Жовтень	4	07.10-10.10 14.10-17.10 21.10-24.10 28.10-31.10

Джерело: сформовано автором

Таблиця 4.10.

Фінансові результати від продажі туру

Показники	Сума, грн.
Валовий дохід від надання послуг	60 903
Чистий дохід від надання послуг	50 754
Собівартість послуг	39 042
Валовий прибуток	11 712
Податок на прибуток (18%)	2 108
Чистий прибуток	9 604

Джерело: сформовано автором

Таким чином, за розрахунками проведеними в табл.4.10. ми можемо бачити, що чистий прибуток від продажу одного туру становить 9 604 грн. Відповідно, дотримуючись календарного плану реалізації турів «Неймовірні замки Львівщини» на 2021 рік, чистий дохід від продажу даного туру становитиме 307 328 грн.

Оцінка ефективності проводиться за допомогою розрахунку таких показників як чиста рентабельність продажів і чиста рентабельність витрат туристського продукту. Чиста рентабельність продажів визначається як відношення чистого прибутку від реалізації туристського продукту до чистого доходу:

$$\text{ЧРп} = \text{ЧП/ЧД} * 100, \%$$

де ЧРп – чиста рентабельність продажів;

ЧП – чистий прибуток;

ЧД – чистий дохід від реалізації послуг.

$$\text{ЧРп} = 9604 / 50754 * 100\% = 19\%$$

Чиста рентабельність витрат визначається як відношення чистого прибутку до суми собівартості наданих послуг та інших витрат (витрат на збут, адміністративних витрат, інших операційних витрат):

$$\text{ЧРв} = \text{ЧП}/(\text{С} + \text{Ів}) * 100, \%$$

де ЧРв – чиста рентабельність витрат;

С – собівартість наданих послуг;

Ів – інші витрати (сума адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат).

$$\text{ЧРв} = 9604 / (39042 + 2000) * 100\% = 23\%$$

Грунтуючись на отриманих результатах розрахунків, можна зробити висновок про те, що розроблений тур «Неймовірні замки Львівщини» достатньо ефективний. Його реалізація дозволить туристичному оператору додатково отримати чистий прибуток у розмірі 9604 грн. з продажу одного туру.

1	2	3	4	5	6	7	8
Ваша стать?							
Чоловіча	8	2	1	4	1	-	40
Жіноча	12	3	2	5	1	1	60
Ваш характер діяльності?							
Студент	3	3	-	-	-	-	15
Працюючий	15	2	3	9	1	-	75
Пенсіонер	1	-	-	-	-	1	5
Не працюю	1				1		5
Рівень доходів Вашої родини на 1 особу складає (грн.)							
900-1500	1	1	-	-	-	-	5
1500-3000	5	2	1	-	1	1	25
3000-5000	8	-	2	5	1	-	40
5000 і більше	6	-	2	4	-	-	30
Як часто Ви купуєте тури і здійснюєте туристичні подорожі? (у рік)							
1 раз	11	3	2	3	2	1	55
2 рази	5	-	3	2	-	-	25
3 та більше	4	-	-	4	-	-	20
ніколи	-	-	-	-	-	-	-

Продовження табл. 4.5.

Якому виду туризму Ви віддасте перевагу?							
Лікувально-оздоровчий	6	-	-	4	2	-	30
Поїдевий	3	2	1	-	-	-	15
Екологічний	2	1	-	1	-	-	10
Культурно-пізнавальний	9	2	2	4	-	1	45
Який напрям викликає найбільший інтерес?							
Карпати	9	2	-	4	2	1	45
Київ	3	-	1	2	-	-	15
Дніпро	1	-	-	1	-	-	5
Львів	7	3	2	2	-	-	35
Яка вартість туристичної подорожі у середньому є для вас прийнятною? (дол США)							
Не більше 300	9	4	1	3	-	1	45
300-600	6	1	-	3	2	-	30
600-1000	4	-	2	2	-	-	20
1000 і більше	1	-	-	1	-	-	5
На скільки Ви знайомі з культурою та історією Львівської області?							
Добре	1	-	-	1	-	-	60
Не дуже	14	4	3	4	2	1	30
Нічого не знаю	5	1	-	4	-	-	10
З яких джерел Ви найчастіше отримуєте рекламну інформацію про туристичні подорожі?							
Телебачення	8	-	1	6	-	1	40
Інтернет	9	5	2	2	-	-	45
Радіо	3	-	-	1	2	-	15
Журнали та газети	-	-	-	-	-	-	-

Проведене дослідження показало, що найцікавішим напрямом туризму в Україні є Карпати, тому що його обрали 45% опитуваних. 35% надає перевагу місту Львів, Києву – 15% і всього 5% – Дніпру.

З опитування видно, що українці добре знайомі з культурою Львівської області, адже 60% опитуваних обрали варіант «Добре», 10% – «Нічого не знаю» та 30% «Не дуже». Також 45% людей отримують рекламну інформацію про туристичні подорожі за допомогою мережі Інтернет, 40% надає перевагу телебаченню та 15% дізнається новини за допомогою радіо.

Так як 45% українців найбільше інформації отримують з мережі Інтернет, було вирішено розповсюдити рекламну інформацію про новий історико-культурний тур Львівщиною «Неймовірні замки Львівщини» на сторінках туристичної компанії у соціальних мережах Facebook та Instagram.

Робити рекламу на телебаченні, радіо, в метро чи в журналах – дуже затратно. Через це суттєво зміниться вартість туру і тоді ми можемо втратити велику кількість потенційних споживачів. Реклама на сторінках туристичної компанії в соц. мережах, звісно, менш ефективна, проте це ніяк не вплине на вартість екологічного туру.

Висновок до розділу 4. Історико-культурний туризм відіграє значну роль у формуванні соціально-економічного розвитку територій, тому було розроблено унікальний історико-культурний тур по Львівській області «Неймовірні замки Львівщини», метою якого є коротке ознайомлення з культурною спадщиною регіону, а також популяризація історико-культурного туризму серед відчизняних та закордонних туристів. Проведене маркетингове дослідження показало, що даний тур буде користуватися попитом серед населення, адже має доступну ціну, тож кожен зможе знайти час та кошти для цього.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Підводячи підсумки проведеному дослідженню, можемо стверджувати, що мета роботи є досягнутою, а завдання виконаними.

1. Розкривши сутність, зміст та роль історико-культурного туризму у соціально-економічному розвитку територій, можна стверджувати, що туризм – один із найважливіших елементів сучасного розвитку культури. Він стимулює до активного пошуку маловідомих граней національної, історичної, мистецької своєрідності культури, збагачуючи культурний потенціал в особистісному розвитку. Врахування потреб і мотивацій різних категорій туристів сприяє більш повному використанню культурного потенціалу території країни, робить культурну спадщину регіонів доступною великому сегменту відвідувачів, реалізуючи освітню функцію туризму. Розвиток культурного туризму є еволюційним продовженням розвитку туризму загалом, зумовленим потребами розвитку суспільства на сучасному етапі та змінами в пріоритетах людських цінностей, а також є основою для наукових досліджень культури і способом долучення до неї як туристів, так і місцевого населення.

2. Характеристика теорії та практики розвитку історико-культурного туризму на світовому ринку показала, що культурна спадщина в кожній з країн вважається частиною культурно-соціальних ресурсів. Своєчасне визначення, поцінування та дбайливе використання цих ресурсів несе країнам економічну користь. Збереження об'єктів історико-культурного значення цілком можливо поєднати з поліпшенням умов економічного піднесення місцевостей з низьким рівнем промислового або сільськогосподарського потенціалу. Розвиток сучасної індустрії туризму має щільний зв'язок із збереженням культурної спадщини в кожній з країн. При цьому відслідковується взаємовплив процесів поживлення туристичного бізнесу та стану збереження пам'яток історії та культури.

3. Визначення історико-культурної спадщини як чинника розвитку регіонів України показало, що країна та її регіони володіють величезним історико-культурним потенціалом, деякі складові якого мають загальносвітове значення. Тому одним з актуальних завдань держави має бути виважена, консолідована політика щодо використання національної культурної спадщини та підвищення ролі культурного туризму у формуванні спільних цінностей.

4. Характеристика стану та перспектив розвитку історико-культурного туризму на національному ринку туристичних послуг дала зрозуміти, що Історико-культурний туризм є одним із засобів інформування громадян про інші регіони України та світу. Цей вид туризму охоплює відвідування історичних, культурних або географічних визначних місць. Туризм відіграє важливу роль в осмисленні власної ідентичності, у відродженні локальних традицій.

На сучасному етапі, завдяки діяльності громадських об'єднань, організацій в сфері туризму, професійних асоціацій гідів та екскурсоводів, відроджується тенденція до зацікавлення внутрішнім туризмом, особливо історико-культурним, тільки вже на принципово новій концептуальній основі, з метою відкрити громадянам ще невідомий для багатьох світ історії та культури України.

5. Проаналізувавши туристичний потенціал Львівської області, бачимо, що об'єктивно область має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного розміщення та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалів і т.д. Проте існує і ряд факторів, які перешкоджають ефективному розвитку цього виду діяльності на сучасному етапі. При визначенні проблем розвитку галузі та шляхів їх вирішення слід оптимально поєднати соціальні потреби населення на оздоровлення та відпочинок із економічними вигодами.

6. З характеристики історико-культурні ресурси як чинник розвитку туризму у Львівській області видно, що історико-культурні ресурси характеризуються високою популярністю серед туристів, задовольняють їх попит у пізнанні навколишнього світу, сприяють змістовному проведенню вільного часу. Львівська область найбільша серед західноукраїнських областей (її 21,8 тис. кв.км. займають 3,6 % від території всієї України). Найбільша тут і кількість архітектурних пам'яток. Тут є все для навіть найвибагливішого туриста: замки, палаци, старовинні костели, монастирі, гори та ліси. Статистично: на Львівщині є 8441 пам'яток культурної спадщини (816 - пам'ятки національного значення).

7. Оцінка ресурсної бази розвитку туризму та інфраструктури в регіоні показав, що об'єктивно область має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного розміщення та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалів і т.д.

Порівняльний аналіз історико-культурного туристичного рейтингу приміських районів засвідчив, що найбільший туристичний потенціал мають Жовківський, Пустомитівський і Городоцький райони. Також у дослідженні запропоновано удосконалений експертно-статистичний метод оцінювання рекреаційної привабливості території районів Львівської області.

8. Визначивши проблеми та перспективи розвитку історико-культурного туризму у Львівській області, можемо зробити висновок, що Попри значні потоки туристів та одну з найбільш розвинених туристичних інфраструктур України, Львівщина має безліч проблем, які перешкоджають стабільному та позитивному розвитку культурного туризму. Розвиток управління індустрією культурно-пізнавального туризму у Львівській області потребує підтримки щодо узгодження розвитку цієї сфери усєї України. До 70% об'єктів культурної спадщини перебуває в незадовільному стані (кожен

десятий об'єкт в аварійному) та потребує проведення робіт з реставрації або реконструкції, облаштування для туристичних відвідувань.

9. Була запропонована програма заходів з розвитку культурно-пізнавального туризму у Львівській області, метою якої є перетворення туризму в одну з найбільш прибуткових галузей економіки Львівської області, що забезпечить значний внесок в соціально-економічний розвиток регіону шляхом збільшення дохідної частини бюджету за рахунок податкових та валютних надходжень, припливу інвестицій, збільшення кількості робочих місць, а також створення сприятливих умов для відпочинку мешканців і гостей регіону за умов збереження і раціонального використання культурно-історичної та природної спадщини.

10. Одним із заходів з розвитку туризму в регіоні є розроблений одноденний історико-культурний тур у Львівську область «Неймовірні замки Львівщини». Програма туру включає відвідання таких міст та селищ як Львів, Свірж, Золочів, Підгірці, Олесько та ознайомлення зі стародавніми замками регіону.

11. Грунтуючись на результатах розрахунків, отриманих в ході оцінки соціально-економічної ефективності туру можна зробити висновок про те, що тур «Неймовірні замки Львівщини» достатньо ефективний, адже чиста рентабельність продажів дорівнює 19%, а чиста рентабельність витрат становить 23%. Його реалізація дозволить туристичному оператору додатково отримати чистий прибуток у розмірі 9604 грн. за один день туру.

Також було проведене маркетингове дослідження для позиціонування та просування нового туру серед потенційних споживачів, яке показує, що історико-культурний тур по Львівській області «Неймовірні замки Львівщини» буде користуватися попитом в національних туристів, приваблюючи своєю доступною ціною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анкети статистичного опитування експертів (грудень 2012 р).
2. Артеменко О.І., Виклюк Я.І. Оцінка рекреаційної привабливості Карпацького регіону з використанням нечіткої логіки // Информатика и компьютерные технологии. – 2010.
3. Бейдик О. О. Методологія та методика аналізу рекреаційно-туристських ресурсів України: автореф. дис. д-ра географ. наук – К., 2004. – 36 с.
4. Бекон М. Как заставить туризм способствовать сохранению исторических городов Англии (на материалах г. Кентербери) : Памятники в изменяющемся мире. – Москва, 1993
5. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: учебный курс / И.А. Бланк. – К.: Эльга-Н, Ника- Центр, 2001. – 536 с.
6. Бойко М. Диференціація туристичного потенціалу DESTINATION. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2013. № 5. С. 19–30.
7. Гайда Ю. І. Турківщина : природа і люди [Текст] : монограф. опис / Ю. І. Гайда. – Ужгород : Патент, 1998. – 391 с.
8. Головне управління статистики у Львівській області. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.lv.ukrstat.gov.ua>
9. Гордин В. Э. Теоретические и практические подходы к развитию культурного туризма / В. Э. Гордин, М. Д. Сушинская, И. Яцкевич // Конвергенция культуры и туризма на пороге XXI века. — СПб. : Эдинбург, 2000.
10. Декларация прав культуры (проект). — СПб. : СПбГУП, 2000.
11. Декларация терпимости ЮНЕСКО, 1995 г. — М., 1996 — С. 9–10
12. Державний реєстр нерухомих пам'яток України [Електронний ресурс]. – Режим доступу.: www.mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk.

13. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування: навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2001. – 170 с.
14. Заклади культури та мистецтва. Головне управління статистики у м. Києві. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/>
15. Заклади культури, фізичної культури і спорту України у 2017 році. Статистичний збірник. Державна служба статистики України / Відпов. за випуск О. О. Кармазіна. – К., 2018. – 95 с.
16. Інформаційне агентство УНІАН – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/society/216223-lvovu-prisvoeno-status-kulturnojistolitsi-ukrajini.html>
17. Каднічанський Д. А., Грицюк І. М. Стан та перспективи розвитку подієвого туризму у Львівській області. Географія та туризм. 2012. Вип. 20. С. 174–184.
18. Квартальнов В.А. Туризм: Учеб. пособие. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 315 с.
19. Кот С.І. Про стан збереження культурної спадщини України. Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань 35 «Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини України» 18 квітня 2018 р.). – К.: Інститут історії України НАН України, 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///C:/Users/Usr/Downloads/0013740%20>
20. Країнознавство: теорія та практика / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Ю. С. Занько, Н. М. Ганич. – К., 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/19110108/turizm/istoriko-kulturni_turistichni_resursi_finlyandiya
21. Культурна політика України – оцінка міжнародних експертів / Рада культур. Співпраці Ради Європи; М-во культури і туризму України. – К. : Рада культур. співпраці, 2007. – 56 с.
22. Кумсков Н. В. Культурное наследие и процессы глобализации / Н. В. Кумсков // Вестн. КРСУ. — 2011. — Том 11. — № 6. — С.115–118.

23. Литвин І. В., Нек М. О. Проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в регіоні. Регіональна економіка. 2013. № 2. С. 81–88.

24. Лозинський Р. М., Кучинська І. В., Дорош Ю. С. Географія ресурсів ностальгійного туризму Жовківського району Львівської області. Карпатський край. 2013. № 1. С. 94–101.

25. Мазуров Ю.Л. Уникальные территории: концептуальный подход к выявлению, охране и использованию / Ю.Л. Мазуров // Уникальные территории в культурном и природном наследии регионов. – М.: Ин-т наследия, 1994. – С. 31–40.

26. Маркетингові комунікації як засіб ефективного просування туристичного продукту [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidru4niki.com/1405100359298/marketing/marketingovi_komunikatsiyi_za_sib_efektivnogo_prosuvannya_turistichnogo_produktu

27. Мартинова Г.П. Памятки Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» у державній програмі «Золота підкова Черкащини» / Г.П. Мартинова // Черкащина в контексті історії України. – Черкаси, 2008. - С. 154-158.

28. Мацола В.І. Рекреаційно-туристський комплекс України: Монографія / В.І. Мацола. – Львів: ІРД НАН України, 1997. – 259 с.

29. Мошняга Е. В. Международный культурный туризм как фактор межкультурной коммуникации / Е. В. Мошняга // Науч. тр. Московск. гуманитар. ун-та. — 2005. — Вып. 55. — С. 128–147.

30. Нездоймінов Г. С., Петрова А. С. Напрями підвищення конкурентоспроможності екскурсійних послуг туристичних підприємств // Економіка та суспільство. – 2018. – № 15. – С. 425–431.

31. Офіційний сайт Турківської районної державної адміністрації [Електронний ресурс] – Режим доступу: [www/URL: http://turka-rda.gov.ua/](http://turka-rda.gov.ua/)

32. Павліш Л. В. Львівщина як перспективний регіон України для розвитку туризму та рекреації. Торгівля, комерція, підприємництво. 2013. Вип. 15. С. 124–128.

33. Паньків Н. Аналіз передумов і сучасного стану розвитку туристичної галузі Львівської області. Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. 2012. Вип. 29 (1). С. 146–158.

34. Петранівський В.Л. Туристичне краєзнавство [Текст]: навч. посібн. / В.Л. Петранівський, М.Й. Рутинський; За ред. проф. Ф.Д. Заставного. – 2-ге вид. виправл. – К.: Знання, 2008. – 575с.

35. Петранівський В.Л. Туристичне краєзнавство: Навчальний посібник / В.Л. Петранівський, М.Й. Рутинський: /За ред. Ф.Д. Заставного. – К.: Знання, 2006 – 575 с.

36. Планирование и развитие индустрии туризма в районе ЕЭК: Документы симпозиума по вопросам планирования и развития туризма в районе ЕЭК (13-18 октября 1975 в Дубровнике (Югославия). – Нью-Йорк, 1976. – 245 с.

37. Поливач К.А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / Наук. ред. Руденко Л.Г. – К.: Інститут географії НАН України, 2012. – 208 с.

38. Програма розвитку туризму та рекреації у Львівській області на 2011-2013 рр., затверджена рішенням Львівської обласної ради від 24. 05. 2011 р. № 136. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oblrada.lviv.ua>

39. Рекреаційний потенціал Львівщини. / Статист. збірник. Головне управління статистики у Львівській обл., Львів., 2012. – 96 с. Відповідальна за випуск Н. І. Бонк.

40. Романів П. Діловий туризм у Львівській області проблеми та перспективи організації. Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. 2012. Вип. 29 (2). С. 211–219.

41. Романова А. Внутрішній туризм має стати пріоритетним для України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zruchno.travel/Publications/Entry/3047?lang=ua>
42. Рунців О.І. Історико-культурні туристські ресурси Тернопільської області як джерела формування попиту і пропозиції на ринку туристичних послуг / О.І. Рунців // Історія української географії. – Вип.17. – Тернопіль: Підручн. і посібн., 2008. – С. 97-103.
43. Спіріна Т.М. Канів – ланка «Золота підкова Черкащини» / Т.М. Спірініна // Черкащина в контексті історії України. – Черкаси, 2008. – 159-162.
44. Статистичний щорічник. Ч. II
45. Туристичні потоки у Львівську область (осіб). – [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Львівській області. – Режим доступу: http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/year/2010/t249910_1.pdf
46. Уникальные территории в культурном и природном наследии регионов: Сб. науч. тр. / Под ред. Ю.Л. Мазурова. – М. : Ин-т наследия, 1994. – 215 с.
47. Юг де Варин-Боан. Община как двигатель культуры // Культуры. – 1982. – № 1-2. – С. 27–48.
48. Ashworth G. J. «Conservation of the built environment in the Netherlands», in: Phelps, Ashworth & Joannson (eds), The construction of Built heritage: a north European perspective on policies, practices and outcomes / G. J. Ashworth. — Ashgate, London. — 2001.
49. Britain: An official handbook, London: Central Office of Information, HMSO
50. Cultural Heritage and Tourism Development. Madrid: WTO, 2001, P.3.
51. Fusco Girard L. Cultural tourism: From cultural fruition to cultural communication and production / L. Fusco Girard. Int. J. Serv. Technol. Manag. — №10.— 2008. — P. 15–28.

52. Historic cities of England. London, 1988; Bath Preservation Trust. URL: <http://www.bath-preservation-trust.org.uk/museums/index.html>
53. Honor the Life and Legacy of Dr. Martin Luther King Jr. URL: <https://www.atlanta.net/things-to-do/history/the-king-center/>
54. ICOMOS Tourism Handbook for World Heritage Site Managers. — ICOMOS, 1993.
55. Profiting from the past: The economic impact of historic preservation in Georgia. URL: <https://www.novoco.com/sites/default/files/atoms/files>
56. Ray C. Culture, intellectual property and territorial rural development / C. Ray // *Sociologia Ruralis*. — №38. — 1998. — P. 3–20.
57. Richards J. C. Curriculum Development in Language Education / J. C. Richards. — London : CUP, 2001.
58. Richards, G. (2001) The Development of Cultural Tourism in Europe. In: Richards, G. (ed.) *Cultural Attractions and European Tourism*. Wallingford: CABI. URL: <https://www.academia.edu/2568160/>
59. UNESCO [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://portal.unesco.org/culture/>
60. UNESCO International Symposium on the Silk Roads. Xi'an Declaration. — 2002.

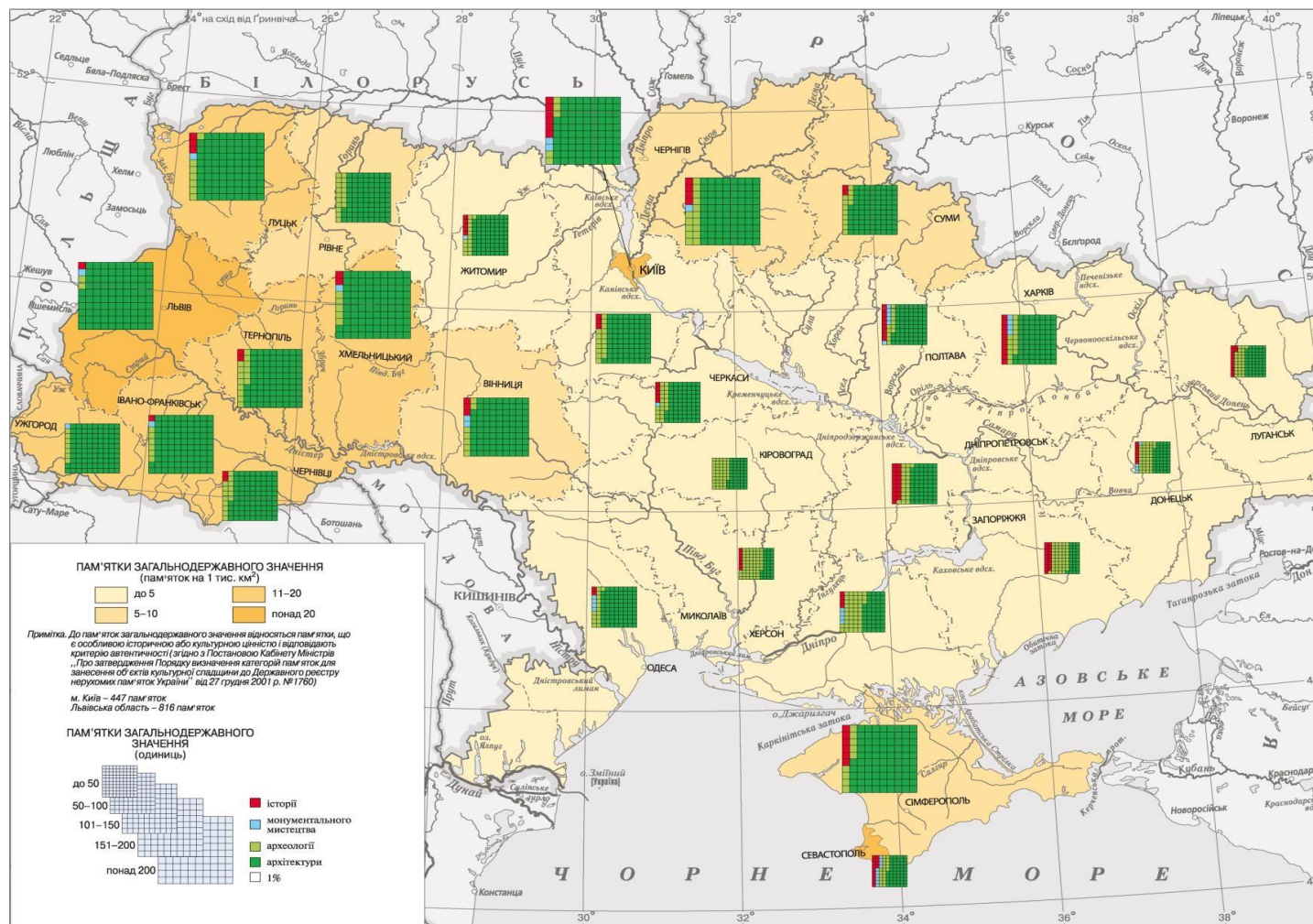

Рис. А.1. Історико-культурні пам'ятки України

Рис. Б. 1. Насиченість регіонів України об'єктами культурної спадщини

Рис. Б. 2. Використання в регіонах України об'єктів культурної спадщини